

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Institut tvůrčí fotografie

Opava 2017

České fotografické publikace vydané samonákladem po roce 1989

teoretická bakalářská práce

Ing. Stanislav Bříza

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Opava 2017

České fotografické publikace vydané samo-nákladem po roce 1989 Czech self-published photography publications after 1989

teoretická bakalářská práce
Ing. Stanislav Bříza

obor: Tvůrčí fotografie
vedoucí bakalářské práce: doc. Mgr. MgA. Tomáš Pospěch, Ph.D.
Oponent: doc. Mgr. Václav Podestát

Opava 2017

ABSTRAKT:

Tato bakalářská práce analyzuje vývoj vydávání fotografických publikací samo-nákladem v českých zemích po roce 1989. Uvádí základní historický a technologický kontext a předpoklady jako vývoj nových technologií tisku, digitální fotografie, nástup internetu a vliv těchto událostí na publikační činnost. Hlavní součástí jsou rozhovory s českými umělci samo-nakladateli a rozbor jejich zkušeností a to jak s ohledem na české, tak mezinárodní prostředí a kontextu.

Klíčová slova:

fotografická kniha, samo-náklad, publikace, vydavatel, tiskové techniky, dokumentární fotografie, crowdfunding, fundraising, grant

ABSTRACT:

This bachelor thesis analyses the publishing of Czech self-published publications after 1989. It provides brief historical and technological context and preconditions like development of new and affordable print techniques, digital photography, internet and complex influence of these aspects on publishing. The main part of the thesis is based on interviews with leading Czech artists who published their book on their own, taking in account their experience within local and worldwide context.;

Keywords:

photography book, publishing, printing methods, documentary project, crowdfunding, fundraising, grants

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Akademický rok: **2016/2017**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Stanislav BŘÍZA**
Osobní číslo: **F120495**
Studijní program: **B8204 Filmové, televizní a fotografické umění a nová média**
Studijní obor: **Tvůrčí fotografie**
Název tématu: **T: České fotografické publikace vydané samonákladem po roce 1989**
Téma anglicky: **T: Czech self-published photo books after 1989**
Zadávající ústav: **Institut tvůrčí fotografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se zabývá analýzou vývoje vydávání fotografických publikací samonákladem v českých zemích po roce 1989. Záměrem je nastínit historický kontext fotografických knih, vývoj nových malonákladových technologií tisku, digitální fotografie, nástup internetu a vliv těchto událostí na vydávání publikací. Součástí jsou rozhovory s českými umělci, kteří vydali nebo vydávají fotografické knihy samonákladem, analýza jejich přístupů a zkušeností. Zhodnocení fenoménu samo-vydávání knih v celosvětovém kontextu.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

**Self Publish, Be Happy: A DIY Photobook Manual and Manifesto, Bruno
Ceschel, Aperture**

**The Photobook: A History Volume I -III, Martin Parr and Gerry Badger,
Phaidon**

**THE OPEN BOOK. A history of the photographic book from 1878 to the
present, Published by Gothenburg, Hasselblad Center**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Tomáš POSPĚCH, Ph.D.**
Institut tvůrčí fotografie

Datum zadání bakalářské práce: **29. prosince 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2017**

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vykonal samostatně a použil pouze citované zdroje, které uvádím v bibliografických odkazech.

Souhlas se zveřejněním:

Souhlasím, aby tato práce byla zařazena do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě, do knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a zveřejněna na internetových stránkách Institutu tvůrčí fotografie.

Poděkování:

Děkuji doc. Tomáši Pospěchovi za vedení práce a dále pak děkuji všem zde zmíněným umělcům, kteří mi laskavě poskytli rozhovor a cenné informace.

V Praze, 28. dubna 2016

Stanislav Bříza

© 2017 Stanislav Bříza | ITF FPF Slezské univerzity v Opavě

OBSAH

1.	HISTORICKÝ A TECHNOLOGICKÝ KONTEXT	11
1.1.	Počátky vzniku média knihy	11
1.2.	Technologie tisku a jeho vývoj	12
1.3.	Pionýři samo-vydaných fotografických publikací	14
1.4.	Významné osobnosti současné scény samo-nákladu	17
1.5.	Scéna (fan)zinů	21
2.	JAK FUNGUJE SAMO-VYDÁVÁNÍ	24
2.1.	Financování	25
2.2.	Granty a dotace	25
2.3.	Crowdfunding	26
2.4.	Realizace knihy	28
2.5.	Soutěže a festivaly	29
2.6.	Marketing, sociální sítě a newsletter	33
2.7.	Distribuce	38
3.	SELF-PUBLISHED KNIHY V ČESKU PO ROCE 1989	41
3.1.	Tomáš Pospěch	42
3.2.	Evžen Sobek	43
3.3.	Tereza Zelenková	44
3.4.	Imrich Veber	45
3.5.	Bára Baronová a Dita Pepe	46
3.6.	Milan Bureš	47
3.7.	Vojtěch Veškrna	48
3.8.	Roman Franc	49
3.9.	Marek Matušík	50
3.10.	Stanislav Bříza	50
3.11.	Václav Tvarůžka	51
3.12.	Další autoři s podobným přístupem	52
4.	ZÁVĚR	56

1. HISTORICKÝ A TECHNOLOGICKÝ KONTEXT

K tématu publikací vydaných samo-nákladem (self-published) mě přivedla vlastní zkušenost, která sahá až do roku 2009. Tehdy jsme s několika přáteli ve vlastní režii začali vydávat fotografický časopis *Temnokomorník* a to bez zázemí etablovaného vydavatele, bez grantů a ostatně i bez předchozích zkušeností. I když jsme po dvou letech časopis z mnoha důvodů ukončili, pochopil jsem, jak funguje tištěné médium a už tehdy jsem tušil, že nejsem v tiskárně naposledy. Když jsem o rok později – v roce 2013 začal pracovat na své knize *Hitchhike US*¹, věděl jsem, že přijdou další, a proto jsem o rok později založil širší platformu BFLMPSVZ².

Prošel jsem si dlouhým a náročným procesem realizace knihy, který nakonec trval tři roky, udělal jsem řadu chyb a získal mnoho zkušeností, které se také pokusím shrnout v této práci. Než se do toho pustím, naznačím technologický a historický kontext fotografických knih ve světě a v Česku. V druhé části se budu věnovat samotnému samo-nákladu a otázkám s ním spojeným. Ve třetí části představím autory, kteří po roce 1989 v Česku vydali fotografickou publikaci vlastním nákladem. S většinou z nich jsem udělal rozhovor a s řadou z nich dlouho osobně diskutoval. Všechny rozhovory jsou v původní formě uvedeny v příloze. V poslední čtvrté části analyzuji a shrnu vlastní zkušenosti a zkušenosti ostatních autorů z třetí kapitoly.

1.1. Počátky vzniku média knihy

V porovnání s relativně nedávným objevem techniky fotografie ve třicátých letech 18. století, lze vysledovat počátky tisku obrazů až do doby 3000 let před Kristem ve staré Mezopotámii a Egyptě³. Tehdy se používaly kamenné válce pro obtiskování obrazů do mokré hlíny⁴. Samozřejmě se ještě nejednalo o knihy, nicméně princip ne nepodobný ofsetovému tisku už plnil funkci uložení a šíření informací. Pozdější kultury na území současné Číny a Egypta uvedené metody rozvinuly do tisku na látku nebo papyrus, který se v Evropě používal ještě v 8. století, kdy jej nahradil pergamén. V druhém století po Kristu Číňan Ts'ai Lu n vyvinul papír, základní materiál pro knihy až dodnes. Ten se ale v Evropě začal více používat až o téměř tisíc let později.

Na území Evropy vznikaly během středověku knihy víceméně jen v centrech vzdělanosti, což byly prakticky výhradně církevní instituce jako kláštery. Ty lze z dnešního pohledu považovat i za insti-

1 Bříza Stanislav, *Hitchhike US*, Praha, BFLMPSVZ, 2016

2 K datu 1. 3. 2017 dostupné na <http://bflmpsvz.com/>

3 Pijoan José (1987). *Dějiny Umění 1.*, Svoboda n.p., cit. str. 51

4 k datu 19. 4. 2017 dostupné na https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_printing

tuci nakladatele i distributora, protože tehdejší církevní špičky rozhodovali nejen o tom, která kniha bude realizována, ale i zařazena v klášterní knihovně, nedostupně uložená pro řadové mnichy nebo dokonce spálena jako heretická. Církev rozhodovala o tom, jak budou knihy vypadat včetně ilustrací. Lze proto také hovořit o počátcích cenzury. Knihy byly sice ještě psány ručně včetně malovaných ilustrací, ale už byla přijata forma pevné knižní vázané vazby s tvrdými deskami.

Zlom přišel s vynálezem knihtisku Johanese Gutenberga kolem roku 1450, který přispěl k jednoduché reprodukovatelnosti knih, které se staly dostupné širším vrstvám, což přispělo k nárůstu gramotnosti a vzdělanosti a i to navzdory faktu, že knihy byly stále tištěné v latině. K prvním obrazovým reprodukcím došlo díky inovacím Albrechta Pfistera v německém Bambergu, který v druhé polovině 15. století poprvé použil dřevořez k tištění ilustrací do knih⁵. Renesance v umění se projevuje i rámci knih, kdy na konci 15. století Albrecht Durer ilustruje (dřevořezem) knihu *Apokalypsa*, Leonardo da Vinci tvoří technické a anatomické ilustrace. Další masivní rozvoj knižní produkce přišel s nástupem průmyslové revoluce na začátku 19. století.

1.2. Technologie tisku a jeho vývoj

Než se ponořím studie zinů a knih, chtěl bych velmi stručně shrnout typy tisků podle způsobu přenosu média na papír nebo nosný materiál, protože technika tisku byla a je pro publikace typická a určující. Běžně se rozlišují způsoby: tisk z výšky, z hloubky, z plochy, průtisk, elektrofotografie a ink-jet.

Tisk z výšky

Nejstarší technika, kdy se barva na materiál přenáší z vyvýšených míst reliéfu a patří mezi ně knihtisk, dřevořez (oba 15. století), dřevoryt (1770) a flexotisk (konec 19. století).

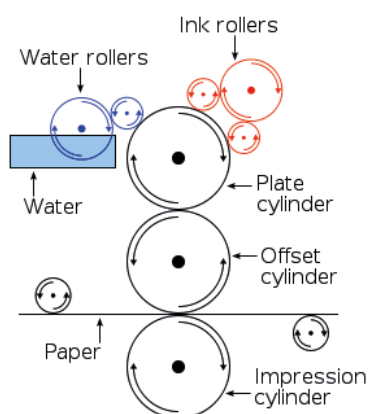
Tisk z hloubky

Technika, kdy je nanesená barva setřena z povrchu matrice a kdy zůstane pouze v hlubších místech reliéfu, z kterých je následně tlakem přenesena na materiál. Patří mezi ně heliogravura, hlubotisk (1878), tampónový tisk a méně časté techniky jako lepty, mědi-tisk, mědirytina, suchá jehla (spolu s lepty typická pro Bohuslava Reynka). Zejména hlubotisk se vyznačoval výtečnou tiskovou kvalitou černobílých reprodukcí a např. Sudkovi knihy z poloviny 20. stol. tištěné touto metodou jsou daleko kvalitnější než ty vytištěné později na v té době ještě nedokonalých ofsetových strojích.

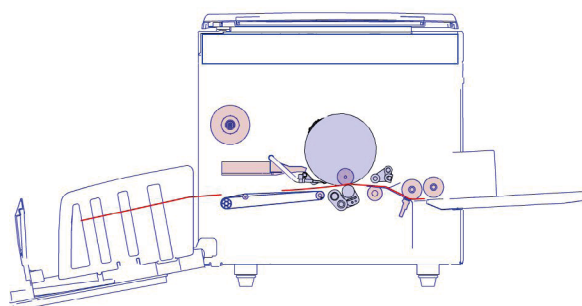
Tisk z plochy

Technika, kdy je nanesená barva uložena na povrchu bez vystupujícího reliéfu a přenos barvy na materiál se realizuje pomocí odlišných fyzikálně-technických vlastností materiálu a matrice.

5 Febvre, Lucien; Martin, Henri-Jean (1976). *The Coming of the Book: the Impact of Printing*. NLB. p. 90.

princip ofsetového tisku

princip risografu

Typickým zástupcem je litografie (1796), světlotisk (1852) a ofset (začátek 20. století). Patří jsem i technologie tisku na tzv. risographu, stroji ne nepodobném kopírce, ale nabízející výrazně nižší náklady při vyšším počtu kopií, a proto velmi oblíbeným mezi tvůrci zínů. Oproti kopírkám nepracuje s teplem pro fixaci obrazu, ale s inkoustem. Zdaleka nejběžnější, nejkvalitnější a nejlevnější tisk pro náklady nad cca 400 ks je dnes jednoznačně ofset. Pro fotografické publikace je to volba č. 1. Nevýhodou ofsetu je snad jen delší doba zpracování zakázky a nutnost kvalitního tiskaře, jinak mohou být výsledky průměrné.

Průtisk

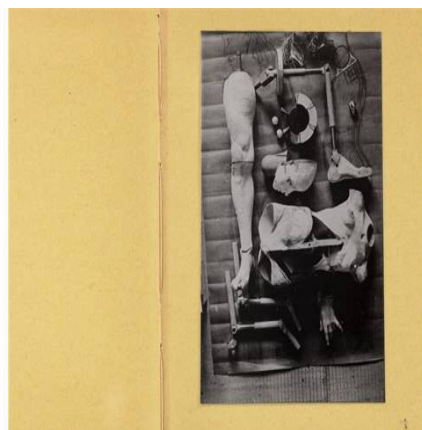
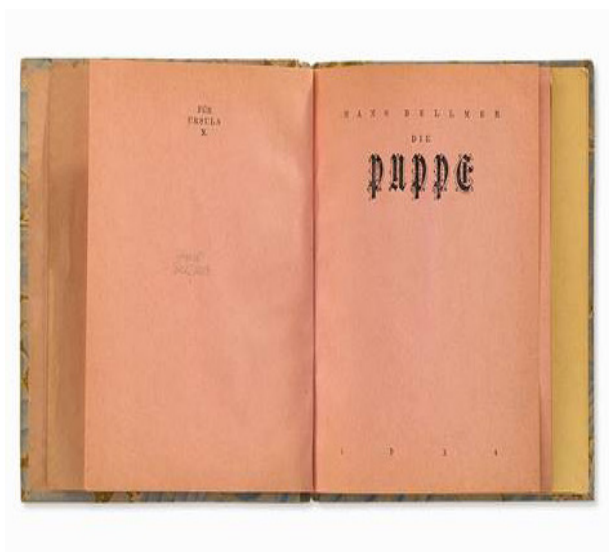
Technika, kdy je barva nanесena na síto, které v určených místech barvu propustí a v jiném nikoli. Tato metoda sítotisku byla vyvinuta na začátku 20. století v USA a stala se typickou pro pop-art a stále se používá pro nízkonákladové edice plakátů, ilustrací a grafik.

Elektrofotografie, laserový tisk (1969)

Technika podobná tisku z plochy s tím rozdílem, že pracuje s elektronicky nabitým válcem, na který se tlakem nebo teplotou fixuje suchý nebo tekutý toner. Laserové tiskárny jsou pro svoje velmi nízké náklady velmi populární pro tisk malonákladových zínů a maket. Pro malonákladový tisk knih do nákladu cca 400 ks jsou v současnosti velmi oblíbené technologie tzv. digitálního tisku fy Xerox a Indigo tisku olejovými barvami vyvinutý firmou HP.

Ink-jet (1978)

Technika, kdy se barva vstříkuje na materiál v malých kapkách, řádově piko-litry. Jedna z nejvyužívanějších technologií pro tisk fotografií na velkých plotrech nebo i malých domácích inkoustových tiskárnách pro tisk fanzinů.

Bellmer Hans, kniha Die Puppe, 1936

1.3. Pionýři samo-vydaných fotografických publikací

V první řadě považuji za nutné vymezit pojem fotografické publikace, které budu chápat jako objekty obsahující fotografie v různých formách a to jednoho či více autorů, ať už známých nebo neznámých. V každém případě ale budu uvažovat pouze publikace, v kterých plní fotografie zásadní roli a jedná se o fotografii uměleckou, nikoli informační nebo dokumentační.

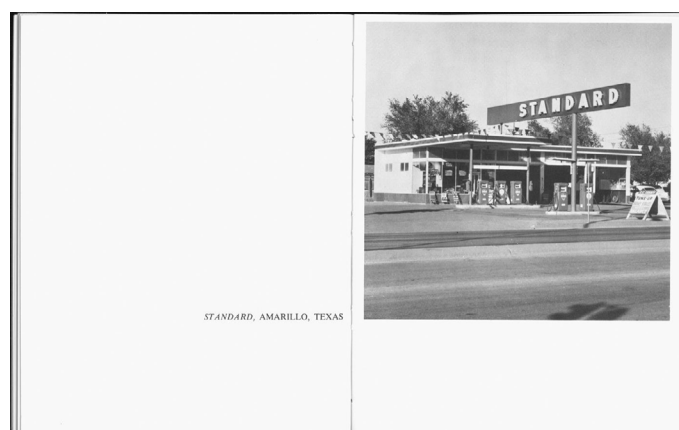
Po objevu fotografie, respektive daguerrotypie v roce 1837, byla první fotografickou knihou *The Pencil of Nature*⁶ od H. Fox Talbota, kterou v Londýně v roce 1844 vydalo nakladatelství Longman, Brown, Green and Longmans, a která obsahovala 24 originálních kalotypií se stručným popisem.

Nicméně rozmach samo-nákladem vydaných knih přišel až s avantgardou. Mezi ty nejznámější patří kniha *Die Puppe*⁷ od německého surrealisty Hanse Bellmera, narozeného v Katovicích na území současného Polska. Ta obsahovala 10 fotografií – asambláží jeho panenky a esej Vzpomínky na panenku. Vyšla pravděpodobně pouze v 50 kusech.

Parametry knihy vydané samo-nákladem nesou také provokativní erotické koláže a publikace Jindřicha Štýrského. Jeho první výtisk knihy *Emílie ke mně přichází ve snu* vyšel v roce 1933 v nákladu pouze 69 kusů. Podobně i další jeho bibliofilská edice 69 vyšla jenom pro předplatitele a v omezeném nákladu 200 ks.

6 K datu 15. 3. 2017 dostupné na <http://www.gutenberg.org/ebooks/33447>

7 Hans Bellmer, *Die Puppe*, vlastním nákladem, 1934

Rusha Ed, kniha *Twentysix Gasoline Stations*, 1963

Martin Parr a Gerry Badger⁸ zmiňují další zajímavou publikaci *Album: Photographs of the Demonstrations Which Took Place in Palestine* z roku 1933, která sice neoplývá ani literární ani obrazovou kvalitou, nicméně připomíná později velmi populární formu zinů.

Další vlna knih vydaných samo-nákladem přišla spolu s konceptuálním hnutím v USA 60. let. Mezi nejplodnější umělce patří Ed Rusha, který v 60. a 70. letech vydal na osmnáct publikací, většinu z nich v malém nákladu a vlastními silami. Mezi nejznámější patří *Every Building on the Sunset Strip* z roku 1966 a *Twentysix Gasoline Stations*⁹ z roku 1963, ke které ho inspirovala cesta po Evropě dva roky dříve a jednoduchý design knih, které nacházel v pouličních stáncích. Po návratu do Kalifornie nejprve vypracoval design, typografii a vymyslel název a teprve poté se vydal fotografovat. Pořídil celkem asi 60 fotografií, z nichž vyřadil všechny, které se mu zdály něčím zajímavé. Až na výjimky nejsou na otištěných fotografiích žádní lidé ani auta.

Bruno Ceschel popisuje dnes již vtipnou historku¹⁰, jak Ed Rusha inzeroval svoji knihu *Twentysix Gasoline Stations* v březnovém čísle časopisu *Artforum* z roku 1964 formou otištění obálky s textem “REJECTED Oct. 2, 1963 by the Library of Congress, Washington 25, D.C.” Tato knihovna eviduje všechny knihy vydané v USA, ale ta Ed Rushova mu byla vrácena. Bruno Ceschel spekuluje, jestli to bylo kvůli absenci identifikovatelného vydavatele, nebo záměrné nezajímavosti fotografií a jejich sériového řazení bez estetické logiky a vazby, které dost možná nedávaly odpovědnému pracovníkovi knihovny žádný smysl. V každém případě publikace měla

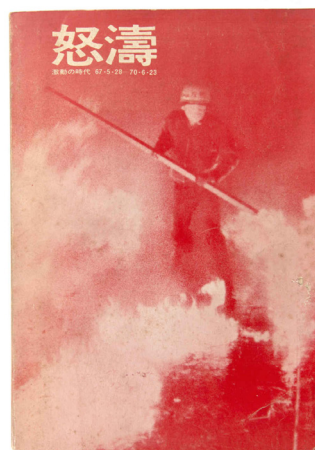
8 Parr, M., Badger, G. *The Photobook: A History* vol. III, Phaidon, London 2014.

9 Ed Rusha, *Twentysix Gasoline Stations*, vlastním nákladem

10 Ceschel Bruno, *Self Publish, Be Happy: A DIY Photobook Manual and Manifesto*, Aperture, 2015

Tano D'Amico, È il 77, 1970

Toshiaki Kanayama, Dotou / Years of Violent Change, 1970

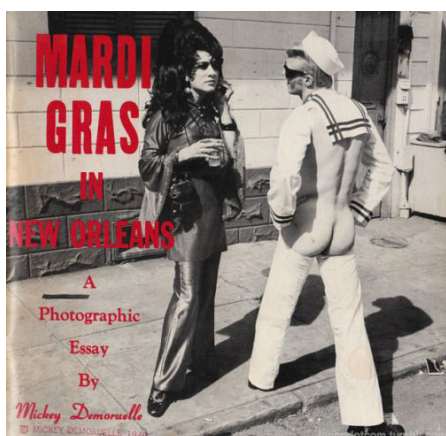
parametry knihy, vypadala jako kniha a měla knižní vazbu, přesto byla vyřazena jak ne-kniha. Publikace vydané samo-nákladem byly výhodné také pro dokumentaristy s politickým podtextem, protože se nemuseli bát tlaku ze strany velkých nakladatelů.

Toshiaki Kanayama fotografoval v 60. letech v Tokiu masivní protesty proti válce ve Vietnamu a v roce 1970 sám vydal knihu černobílých fotografií s provokující rudou obálkou *Dotou / Years of Violent Change (Scream of Outrage/ Years of Violent Change)*¹¹. Podobné téma, ale o dekádu později a v Itálii, fotografoval Tano D'Amico, který vydal knihu *È il 77*, která, ačkoli obsahuje dramatické fotografie z demonstrací, působí nečekaně elegantně a uhlazeně.

Obecně se dá konstatovat, že umělci se záměrně vyhýbali oficiálním vydavatelům vždy, když byla jejich práce více či méně kontroverzní či problematická. To v 60. letech platilo i pro témata spojená s LGBT komunitou. A proto i Burton Y Berry, povoláním americký diplomat v pokročilém věku, pro svou knihu *Teenage Styles and Trends 1967-71 A Retrospective*, která vyprávěla o tehdejší mladé generaci, stylu a módě mladých mužů, raději zvolil vydání ve vlastní režii. S ohledem na jeho věk i povolání je kniha plná nesmírně svěžích a poměrně odvážných fotografií.

Podobně odvážné téma, i když ne tolik třaskavé, byl slavný každoroční festival Mardi Gras v New Orleans, který za začátku 70. let fotografoval poměrně neznámý fotograf Mickey Demoruelle, nicméně kvalitou černobílých fotografií s důrazem na rozhodující okamžik ob stojí i v konkurenci slavných foto dokumentaristů jako Bruce Gildena, který také v sedmdesátých letech na Mardi Gras fotografoval.

11 Parr, M., Badger, G. *The Photobook: A History* vol. III, Phaidon, London 2014.

Mickey Demourelle, Mardi Gras, 1970

Daidō Moriyama, Another Country, 1974

V Japonsku fotografoval v 70. letech Daidō Moriyama známý pro drsný, zrnitý a neostrý naturalistický černobílý dokument ze zanedbaných částí velkoměst. Vlastním nákladem vydal své první knihy *Documentary 1-5*. (1972–73), *Another Country* (1974) a časopisy *Record No.1* až *No. 5* (1972-1973).

V 70. letech vydal Larry Clark svoji slavnou knihu *Tulsa* v Lustrum Press a později v Groove Press, ale už v roce 1979 vydal vlastním nákladem asi stokusovou sérii s vlastním přebalem.

V rámci východního bloku se do roku 1989 o samo-vydávání v pravém smyslu nedalo hovořit, kvůli cenzuře státu, nicméně nezávislé knihy vznikaly v samizdatu, ale jednalo se prakticky výhradně o neobrazové knihy, protože možnosti tisku a dostupné technologie byly logicky disentu velmi omezené.

1.4. Významné osobnosti současné scény samo-nákladu

Nechci v této práci zabřednout do výčtu všech samo-vydaných publikací po roce 1989, protože jsou jich dnes už tisíce, možná i deseti-tisíce, nicméně považuji za důležité vyzdvihnout některé přelomové knihy, které buď spustily nesmírnou vlnu zájmu o samo-náklad, nebo něčím vybočují.

Joachim Schmid (1955)

Berlínský umělec, který od začátku 80. let pracuje s nalezenou fotografií, kterou hledá např. na bleších trzích nebo internetových galeriích (Flickr). Vydal přes stovku knih a založil platformu

Ryan McGinley, *The Kids are alright*, 1999

ABC Artists' Books Cooperative¹², která sdružuje umělce zaměřené na samo-vydávání a tzv. "print on demand" princip – tisk na objednávku. Ten Schmid využívá poměrně hodně skrze firmu Blurb, ale jak sám poznamenává, knihy neprodává přes web Blurb, ale až po vlastní kontrole kvality, neboť mnoho výtisků dostává vadných.

Erik Kessels (1966)

Nizozemský umělec a kurátor, který kromě své reklamní agentury KesselsKramer založil také stejnojmenné vydavatelství¹³ (1996). Podobně jako Joachim Schim se soustředí na nalezenou lidovou fotografii, jeho knihy a ziny mají však špičkovou kvalitu, bere si na mušku banální a obyčejná témata jako manželství, pasové portréty. Jeho knihy si v posledních letech získávají velkou popularitu a pozornost, včetně řady cen řady cen. Jeho série *Useful Photography*, *In Almost every picture* už jsou dnes legendární.

Alec Soth (1969)

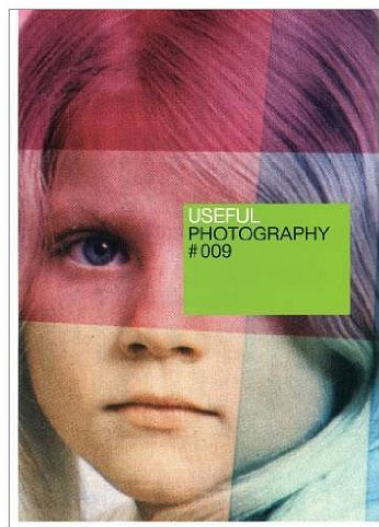
Americký fotograf z Minnesoty a od roku 2008 řádný člen agentury Magnum, který inspiroval celou řadu současných dokumentaristů, včetně mě, pracuje s velkým formátem, cestuje pomalu a vyhledává snílky a zvláštní charaktery a místa. Vede malé nakladatelství Little Brown Mushroom, ve kterém se svými kolegy experimentuje s novými přístupy, materiály a zpracování knihy. Vydává knihy sobě a podobně naladěným fotografům. Přesto však některé své knihy svěřil velkým nakladatelům jako např. *Songbook*, kterou vydal Mack. Sám Alec Soth to komentuje

12 k datu 18. 3. 2017 dostupné na <http://abcoop.tumblr.com/>

13 K datu 17. 3. 2017 dostupné na <http://www.kesselskramerpublishing.com/>

Bruno Ceschel, Self Publish, Be Happy, 2015

Erik Kessels, Useful Photography,

slovy¹⁴ “bylo pro mě důležité nevydat Songbook sám, ale svěřit jej do profesionální péče velkému nakladateli, který máš v každém případě dokonalejší distribuci a propagaci. Kniha se tak dostane k více lidem. Mnou vydané knihy v rámci Little Brown Mushroom jsou v první řadě o experimentování bez jakýchkoli limitů a také starostí, chci udělat něco dobrého a nekoukám, jestli z toho bude zisk a kolik.”

Stephen Gill (1971)

Britský fotograf z východního Londýna podobně jako Alec Soth založil své malé nakladatelství Nobody Books¹⁵, kde už vydal desítky publikací. Obsahem ani designem však zdaleka nedosahují kvalit Aleca Sotha.

Ryan McGinley (1977)

Patří dnes mezi už velmi známé fotografy, ale tak tomu ještě nebylo v roce 1999, kdy vydal svoji první knihu *The Kids are alright* a to v nákladu pouze 100 ks. Kniha pochopitelně později vyšla i u zavedeného nakladatele (Rizzoli) a ve velkých nákladech. Z dnešní perspektivy je zajímavé, že McGinley knihu vydal se záměrem ji hlavně rozeslat kurátorům, galeristům nebo fotografům, které obdivoval¹⁶.

14 K datu 17. 3. 2017 dostupné na <http://www.americanphotomag.com/interview-alec-soths-tragicomic-american-songbook#page-6>

15 k datu 18. 3. 2017 dostupné na <https://www.nobodybooks.com/>

16 K datu 17. 3. 2017 dostupné na https://www.nytimes.com/2017/02/06/t-magazine/art/ryan-mcginley-kids-were-alright-museum-contemporary-art-denver.html?_r=0

Nico Baumgarten

Fotograf a vydavatel také usazený v Berlíně studoval fotografii na IDEP v Barceloně a knižní vazbu na CFP Bauer v Miláně. Vydal samo-nákladem řadu knih *Berlusconians / No Berlusconi's*, *Leer, ma almeno ci sei tu amore mio*, *Die wachsamen Augen der Angela M.* a *How the other half lives*. Často pracuje s crowdfundingem (Indiegogo) a pořádá workshopy, naposledy např. na Měsíci fotografie v Rize.

Bruno Ceschel

Italský kritik, kurátor a mentor, který ale dlouhodobě působí v Londýně a na University of the Arts London. V roce 2010 založil organizaci Self Publish, Be Happy¹⁷ (vydej si sám a buď šťastný), v rámci které propaguje myšlenku samo-vydaných knih, vede workshopy, diskuze, organizuje výstavy a hlavně spravuje kurátorovanou online knihovnu publikací vydaných samo-nákladem. Podobně jako Kessels vydává tématicky zaměřené knihy SPBN – *Self Publish Be Naughty*, ale především musím zmínit legendární “Bibli” self-publishingu *Self Publish, Be Happy: A DIY Photobook Manual and Manifesto*, která shrnuje základní problémy, rady a informace k vydání knihy vlastním nákladem. Trochu paradoxně ji Bruno nechal vydat u velkého nakladatelství Aperture. V poslední letech rozšířili aktivity také i SPBH Editions, v rámci které vydávají publikace jiným umělcům jako Lucas Blalock, Lorenzo Vitturi nebo Adam Broomberg and Oliver Chanarin.

Jörg Colberg (1968)

V Německu narozený původním vzděláním astrofyzik žije od roku 2000 v USA, kde začal se věnovat fotografii. V roce 2002 založil postupně velmi oblíbený a vlivný blog *Conscientious*¹⁸, pravidelně přispívá do časopisů jako *British Journal of Photography*, *Foam* a další. Především se ale zabývá fotografickými knihami, vede workshopy a hlavně v roce 2016 vydal knihu *Understanding Photobooks – The Form and Content of the Photographic Book*, která obsahuje řadu cenných rad a informací pro umělce, kteří plánují vydat knihu sami.

Rob Hornstra (1975)

Nizozemský dokumentární fotograf a nakladatel působí jako vedoucí fotografické katedry na Akademii v Hague. Věnuje se převážně zemím bývalého Sovětského svazu a své projekty primárně zpracovává jako knihu. I když v posledních letech vydal své projekty pod hlavičkou nakladatelství Aperture, většinu svých zejména starších knih vydal sám, např. *Communism and Cowgirls* (2004), *Roots of the Rúntur* (2006), *101 Billionaires* (2008), *Empty land, Promised land, Forbidden land* a *On the Other Side of the Mountains* (obě 2010), *Sochi Singers* a *Safety First* (obě 2011), *KIEV* a *Life Here is Serious* (obě 2012) a *The Secret History of Khava Gaisanova* (2013).

17 K datu 17. 3. 2017 dostupné na <http://www.selfpublishbehappy.com/>

18 K datu 17. 3. 2017 dostupné na <http://cphmag.com/>

Sice tvrdí, že jeho publikace nejsou dostupné v běžné distribuci a své knihy prodává výhradně přes svůj web¹⁹ a pečlivě vybrané partnery, nedalo mi moc práce jeho knihy najít i na Amazonu.

skupina Sputnik

U nás velmi známý kolektiv mladých dokumentaristů ze střední a východní Evropy, který tvoří umělci Andrej Balco, Jan Brykczynski, Andrei Liankevich, Michal Luczak, Rafal Milach, Adam Panczuk, Agnieszka Rayss. Kromě doplňkové činnosti jako organizování workshopů, výstav, mentoringu a přednášek se členové skupiny soustředí především na knihy, které představují hlavní formu jejich výstupů, ostatně nedílnou součástí jejich týmu tvoří i polská knižní grafická Ania Nalecka ze studia Tapir Book Design. Většina knih si členové vydali samo-nákladem, ale v některých případech spolupracovali i velkými nakladateli jako např. Milachovy *The Winners* vydané pod GOST nebo *The Gardener* od Jana Brykczynského vydané pod Dewi Lewis Publishing. I jejich poslední kolektivní projekt *Lost Territories*, respektive jeho dílčí části, vydávají sami pod značkou Sputnik Photos. Zajímavé je, že skupině Sputnik se daří získávat nejen granty, ale je velmi úspěšná i v crowdfundingu. Na webu Indiegogo vybrali více než 26 tis. amerických dolarů na projekt *Lost Territories* a přes 9 tis. euro na knihu *Fruit Garden*.

1.5. Scéna (fan)zinů

Kořeny fanzinů sahají až do 30. let k tematice science-fiction, lze najít souvislosti s hnutím Dada a Fluxus, ale skutečný boom zažily až na americké a anglické punkové scéně 70. let, kdy se jednalo o lokálně omezenou nekomerční aktivitu, určené více méně pouze pro přátele a známé. Fanziny se tehdy buď šířily zdarma nebo velmi levně. Postupně se s z nich ale stala módní “undergroundová” záležitost a dnes není těžké vidět fanziny prodávané za desítky dolarů a to vše při výrobních nákladech v řádech dolarů na kus. Pomáhá jim paradoxně i internetová doba, kdy ručně a malonákladem vyráběné tiskoviny získávají na exkluzivitu. Výrobním prostředkem byla v začátcích tradičně fotokopírka, případě risograf, dnes domácí tiskárna, případně i malonákladový digitální tisk nebo HP Indigo. Typická je DIY estetika, jednoduchá vazba, nejčastěji V1, a náklad řádově desítky, maximálně stovky kusů.

V 80. letech se prosadil termín zin, aby se odlišilo cílení na omezenou skupinu, např. fanoušků punkové kapely, i když v českém prostředí mají oba názvu prakticky stejný význam²⁰, budu v souvislosti s fotografií používat termín zin.

Kultura zinů je s principem samo-nákladu neodlučitelně spjatá, protože si zakládá na pozici mimo establishment, oficiální a mainstreamovou kulturu, distribuci a evidenci. Ziny už z prin-

19 K datu 27. 3. 2017 dostupné na <http://www.robhornstra.com/shop>

20 Blažek Miroslav, bakalářská práce, Tvorba bibliografie českých punkových fanzinů mezi lety 1976-2007, s. 7.

Josef Málek, PostInternet Now,

Václav Tvarůžka, Vylíž mi prdel

cipu ignorují ISBN, i když to samozřejmě není pravidlem a zejména v poslední době už jsou méně punkové a stávají se pomalu součástí oficiální scény. Jsou zařazovány do knihoven, dostávají prostor v rámci knižních veletrhů, festivalů umění a fotografie.

Témata zinů byla zpravidla kontroverzní, šokující, nekorektní, necenzurovaná, politická, queer, genderová nebo apropriovala ikony masové kultury poměrně drsným způsobem, který by jinak v oficiální publikaci nebyl nikdy možný. Typické názvy takových zinů mohou být např. *Asshole Weekly*, *Murder Can Be Fun*, *Fat Nipples* nebo třeba *Vylíž mi prdel* od českého fotografa Václava Tvarůžky.

Mezi nejznámější ziny se dají zařadit *Crank*, který v letech 1994-2000 vydával Jeff Koyen, který v letech 2002 až 2003 pobýval v Praze jako dopisovatel listu *The Prague Pill*. Dále je rozhodně nutné zmínit platformy SOFT SKULL PRESS²¹ z USA, anglické nezávislé vydavatelství Café Royal Books vedené Craigem Atkinsonem, švýcarská platforma NIEVES nebo revoluční feministická síť Grrrl Zine Network. Co se týče vizuální kultury a konkrétně fotografie, považuji za současné nejzajímavější zinové projekty tyto:

Printed Matter

Jedna z nejstarších nezávislých organizací, založená v roce 1979 v NY, která nejen vydává ziny a knihy, ale pomáhá nezávislým nakladatelům, prodává jejich knihy jak online, tak v kamenných obchodech, organizuje semináře, workshopy a taky NY Art Book Fair a LA Art Book Fair, největší světovou přehlídku uměleckých publikací s návštěvností přes 43 000 návštěvníků každý rok²² – pro porovnání, nejstarší fotografický festival v Arles v roce 2015 navštívilo 93 000 návštěvníků²³

21 K datu 27. 3. 2017 dostupné na <http://softskull.com/about-us/>

22 K datu 19. 4. 2017 dostupné na <https://www.printedmatter.org/what-we-do>

23 K datu 19. 4. 2017 dostupné na https://en.wikipedia.org/wiki/Rencontres_d%27Arles

HAMBURGER EYES

V roce 2001 je v LA založil Ray Potes, publikují výhradně černobílé fotografie, často momentky z běžného života²⁴.

The Photocopy Club

Londýnská platforma vedená Mattem Martinem, která vydává a vystavuje fotografické ziny a úzce spolupracuje s populární undergroundovou galerií Doomed Gallery²⁵.

ZINES OF THE ZONE

Francouzský projekt kolekce samo-vydaných fotografických knih a zinů, jejíž výstava cestuje po celé Evropě. Je v ní zahrnuta i řada českých autorů jako Václav Tvarůžka, Josef Málek a Eva Pacalová, Adam Holý, Petr Horký, Petr Mazoch, Petr Fabo, Zuzana Veselá, Honza Sakař nebo Markéta Kinterová.

V Čechách je možné sledovat zinovou kulturu např. na Prague Zine Festivalu, na kterém ale převládají ziny s ilustracemi, kresbami, případně texty.

Dlouhodobě se fotografickým zinům věnuje Václav Tvarůžka, jehož syrový, autentický a spontánní styl koresponduje s jeho ostravským původem a hudebními začátky v dávno rozpadlých kapelách s názvy typu *Mamamrdamaso* nebo *Plešatá zpěvačka*. V podobně "korektním" stylu publikuje i své černobílé ziny, kterých už vydal nejméně dvanáct a v Čechách je nejplodnějším autorem s trvale konzistentním přístupem.

Dalším produktivním autorem je Josef Málek ve spolupráci s Evou Pacalovou. Pracují zcela jinak než Tvarůžka, fotí barevně, vytváří koláže, opakují motivy, pracují s vlastním deníkem a vytvářejí cílené asociace viz zin *Budapest Bath*²⁶. V jiném případě pracují konceptuálně, doplňují fotografie textem viz ziny *Burgers* nebo *Post internet now!*.

Za zmínku rozhodně stojí i tvorba Tatyany Palygy ve spolupráci s Alexandrem Bondarem. Původem z Ruska Tatyana studuje magisterský program fotografie na Univerzitě J.E. Purkyne v Ústí nad Labem. V roce 2013 vydala zin *Milk-And-Water*²⁷ a ve spolupráci s Alexandrem Bondarem zin *Retrace*. Spolu také vydávají časopis *Zoopark* a pracují na dalších knihách.

24 K datu 29. 3. 2017 dostupné na <http://www.huckmagazine.com/art-and-culture/photography-2/why-i-do-what-i-do-photography-2/ray-potes/>

25 K datu 29. 3. 2017 dostupné na <http://thephotocopyclub.tictail.com/>

26 K datu 29. 3. 2017 dostupné na <http://www.josefmalek.com/home/work/budapest-bath>

27 K datu 29. 3. 2017 dostupné na <http://tatyana-palyga.com/Books>

2. JAK FUNGUJE SAMO-VYDÁVÁNÍ

V první řadě považuji za nutné předeslat, že k vydání knihy může mít vydavatel/umělec různé motivace a očekávání. Až překvapivě často jsem se setkal s přístupem, kdy pro řadu umělců v ČR je zásadní proces tvoření knihy, ale marketing, prodej a distribuce je nezajímá. Takový přístup jde často až do extrému, kdy autor tiskne limitovanou edici o řádově desítkách kusů, které distribuuje více méně pouze v úzkém kruhu umělecké komunity, kterou víceméně zná osobně, nebo je používá jako portfolio pro jednání s galeristy apod. To je strategie, která se vzdaluje uvažování umělce jako samo-nakladatele, a proto se budu dále samo-nákladem zabývat v co nejširším kontextu.

Vydávání knih ve vlastní režii lze obecně rozdělit na čtyři základní části – financování, realizaci, marketing a distribuci, které jsou v současnosti provázány více než kdy předtím a nutné je řešit ve vzájemných souvislostech.

Za naprosto zásadní pro každého vydavatele považuji promyšlenou strategii marketingu, protože ten má přímou souvislost s úspěšností financování pomocí crowdfundingové a fundraisingové kampaně, s distribucí a počtem prodaných knih, s úspěchem na festivalech a soutěžích, a obecně s povědomím o práci umělce a vydavatele, tzv. “exposure” – mediální pozorností, která přináší další benefity v podobě snadnější pozice pro další projekty, kampaně, rezidence, výstavy, jednání s institucemi, galeristy, kurátory atd.

Z vlastní zkušenosti mohu prohlásit, že marketing se musí dělat na 100 % po všech stránkách, jinak často i malá chyba, polevení v kampani nebo nevhodné načasování může zničit dlouhodobé úsilí. Je to princip všechno nebo nic. Crowdfunding jednoduše nefunguje bez promyšlené a konzistentní mediální přítomnosti na sociálních sítích, tj. pravidelné relevantní příspěvky na Facebook, Instagram a rozesílání newsletterů. Také nefunguje bez kvalitního videa na Youtube nebo Vimeu, bez dobře napsaného popisu projektu. Crowdfunding také znamená spolupráci s médii, novináři, bloggery a osobnostmi v oboru.

Z posledního odstavce vyplývá důležitý závěr, crowdfunding je pro drobné vydavatele klíčový nástroj, který zdaleka neslouží jenom k získání financí, ale plní všechny tři základní funkce – financování, marketing a prodej/distribuce. Zároveň vydavatele nutí se dobře připravit předem, rozmyslet si časový plán, připravit marketingové materiály jako tiskové zprávy, popis projektu na různých úrovních, obrazové materiály, propagační video, cenovou politiku a odměny pro potenciální kupce, což nemusí být jenom finální kniha, ale i signovaná kopie, limitovaná edice, autorský výtisk, setkání s umělcem, workshop s umělcem a pod.

Umělec často nemá buď znalosti, čas nebo prostě chuť a zájem řešit marketing, financování a distribuci. Chce se soustředit na vlastní tvorbu publikace, její koncept, knižní design, komunikaci s grafikem, tiskárnou a samotnou realizaci knihy včetně kontroly tisku, vazby, případně dokončovacích operací. Proto je vždy lepší, když umělec-vydavatel nepracuje sám, ale vytvoří si tým kvalifikovaných spolupracovníků.

Proto se tolik osvědčil model např. skupiny Sputnik, jejíž členové si sice vydávají knihy převážně sami, ale díky kvalifikovanému týmu mohou daleko lépe a v podstatě profesionálně působit na všech úrovních. Dochází k trochu paradoxnímu jevu, kdy i self-publishing se tak částečně profesionalizuje.

2.1. Financování

Umělec, zejména na začátku své kariéry, zpravidla neoplývá penězi a financování jeho publikace je proto naprosto ústřední téma. Kromě vlastních zdrojů v zásadě existují tři možnosti externího financování – získat grant, crowdfundingová kampaň a fundraising ze soukromé sféry. V praxi se zpravidla jedná o kombinaci všech zmíněných přístupů, protože ne vždy se zadaří uspět ve všech.

2.2. Granty a dotace

Grantová politika je téma na samostatnou bakalářskou ne-li diplomovou práci, takže se pokusím jenom stručně nastínit možnosti, jaké se nezávislým nakladatelům nabízejí. Konkrétní podmínky se dají vždy dohledat na webových stránkách příslušných institucí.

Obecně lze konstatovat, že vždy je nutné podat grantovou žádost, která zpravidla obsahuje minimálně popis projektu, rozpočet a informace o žadateli. Čím lépe je žádost zpracována, tím vyšší šance na úspěch nebo vyšší přiznaný grant. Vyplatí se oslovit někoho, kdo má s psaním grantů zkušenosti.

Granty se udělují pouze do určité výše předpokládaných nákladů projektu, zpravidla to bývá 50 %, ale podle hodnocení grantové komise může být přiznaný grant výrazně nižší. Přiznané granty je zpravidla nutné použít na účely popsané v žádosti, jinak hrozí postih a vrácení grantu. Projekt se musí dokončit ve stanovené lhůtě, která bývá v případě vydání knihy nejčastěji od šesti měsíců po jeden rok, ale i tyto lhůty lze po dohodě s institucí někdy prodloužit. Po realizaci projektu je nutné grant vyúčtovat a zaslat výslednou zprávu příslušné instituci. Vyplatí se žádat o granty na více místech a pravidelně, úspěšní žadatelé mají při dalších grantových řízeních lepší pozici a větší pravděpodobnost získat další dotace. Většina institucí publikuje výsledky veřejně na svých webových stránkách, kde si každý může prohlédnout, jak který žadatel uspěl a jak velkou částku na projekt dostal. Mezi nejdůležitější a největší zdroje grantů patří:

Ministerstvo kultury ČR

Pro vydavatele jsou určeny granty a dotace v rámci sekce Profesionální umění a oblasti Výtvarné umění²⁸. Granty se udělují jednou za rok s uzávěrkou přihlášek k 30. září a vyhlášení na jaře následujícího roku. Projekty musí být zpravidla dokončeny do jednoho roku.

Státní fond kultury

O granty je možné žádat celý rok, pokud Státní fond kvůli velkému počtu žádostí jejich příjem nepozastaví²⁹. O grant se musí žádat nejméně čtyři měsíce před zahájením projektu a ten musí být realizován do 6 měsíců od udělení grantu.

Dále lze o grant a dotace zpravidla žádat v rámci kraje, případně města či obce. Studenti vysokých škol mohou žádat o granty na jejich alma mater. Pochopitelně je možné žádat o granty a dotace i u mezinárodních nebo evropských organizací jako např. Strukturální fondy EU, Norské fondy, Visegrad Grants, Creative Europe a další.

2.3. Crowdfunding

Přemýšlel jsem, jak bych crowdfunding co nepřesněji vyjádřil českým ekvivalentním pojmem, ale všechny zněly šroubované ve stylu nosočistoplena, takže zůstanu o opisu “předplacené financování širokou veřejností”.

Jedná se o poměrně nový fenomén, který může fungovat jenom díky internetu a sociálním sítím. Svým principem mi připomíná ideu Amerického snu – “můžeš dokázat všechno, co chceš” a opravdu, díky crowdfundingu je možné vybrat hodně peněz a získat velkou mediální pozornost. Ale podaří se to málokomu a rozhodně to není náhoda. Funguje to podobně jako fenomén virálních videí na sociálních sítích. Je potřeba nastartovat řetězovou reakci, protože čím rychleji a více je crowdfundingová kampaň úspěšná, tím více přitahuje další zájemce. Bohužel to funguje i naopak, špatně připravenou nebo vedenou kampaň je prakticky nemožné úspěšně dokončit.

Podobně jako v předchozí kapitole musím konstatovat, že crowdfunding je věda a jeho úspěšnost závisí na celé řadě aspektů³⁰. Na základě vlastní zkušenosti s kampaní na moji knihu na platformě Indiegogo, studia řady pramenů a debat s odborníky na sociální sítě, žurnalisty a vydavatele jsem své poznatky shrnul do několika bodů:

28 K datu 29. 3. 2017 dostupné na <https://www.mkcr.cz/profesionalni-umeni-1122.html>

29 K datu 29. 3. 2017 dostupné na <https://www.mkcr.cz/statni-fond-kultury-cr-42.html>

30 Toman Petr, Crowdfunding ve fotodokumentární fotografii a fotožurnalistice, teoretická bakalářská práce, Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě, Institut tvůrčí fotografie, 2016

1. Přirozeně je nutné mít dobrý projekt s jasnou vizí, čeho chce autor dosáhnout.
2. Prostudovat trh a podobné projekty a podle nich zvolit strategii a typy odměn pro přispěvatele.
3. Připravit podrobný popis projektu, časový plán, tiskové zprávy pro média a newsletter.
3. Připravit propagační materiály, především fotografie a video.
4. Sestavit tým spolupracovníků a dopředu vybrat několik nejlepších přátel jako otevřenou podporu na sociálních sítích a během crowdfundingové kampaně.
5. Ještě před započítáním kampaně postupně seznamovat nejširší veřejnost a média s projektem a s faktem, že určitý předem naplánovaný den se spustí crowdfundingová kampaň.
6. Během kampaně pravidelně komunikovat s veřejností a médii prostřednictvím zvolené platformy, sociálních sítí a newsletteru. Nejdůležitější je komunikace těsně před spuštěním kampaně, v jejím začátku a před jejím koncem. Nejdůležitější je vybrat co nejvíce peněz za co nejkratší dobu, a proto je vhodné mít dopředu dohodnuté přispěvatele z rodiny. Nejvíce energie věnovat do kampaně těsně před jejím koncem a vyburcovat všechny váhavé přispěvatele. V případě, že je konečná částka příliš vzdálená, je jednou z možností, jak kampaň podpořit, i vložení vlastních prostředků.

Existuje řada platforem pro crowdfunding, ale obecně se dá prohlásit, že všechny si z cílové částky berou podíl ve výši cca 5-11 %, což záleží i na výši koncové částky. Kampaň trvá zpravidla 14 až 90 dní a až na výjimky (Indiegogo) je nutné dosáhnout požadované částky, aby byl projekt úspěšně dokončen, jinak se peníze vrátí přispěvatelům zpět. V českém prostředí existuje více webů, ale za zmínku stojí v podstatě jenom HitHit a Startovač, přičemž HitHit je rozhodně úspěšnější. Nabízí lepší webové rozhraní, anglickou mutaci a vypadá profesionálně. To potvrzuje celá řada úspěšně dokončených projektů a mezi nimi i fotografické publikace *Černé roky* nebo *Kde domov můj* od nakladatelství Wo-men Báry Baronové.

V zahraničí je možností nepoměrně více, ale pro umělecké projekty lze uvažovat prakticky jen dva největší – Kickstarter a Indiegogo. Oba jsou skvělé a mají velkou podporu. Ve prospěch Kickstarteru hovoří větší objem kampaní a vyšší úspěšnost projektů kolem 36 %, zatímco Indiegogo má pouze 17 % a je pravda, že by tamní editoři mohli přísnější posuzovat projekty a ty od začátku velmi špatně připravené ani nespouštět. Zbytečně to Indiegogo kazí dojem. Na druhou stranu Indiegogo je daleko flexibilnější, můžete si zvolit délku kampaně podle potřeby stejně jako flexibilní cílovou částku – tedy není nutné vybrat vše, jenom je nutné v takovém případě počítat s podstatně vyššími poplatky. Pro české vydavatele může být nevýhodou nutnost vést kampaň v některé ze světových měn a pochopitelně v různých jazycích kromě českého.

Pro kampaň na svoji knihu *Hitchhike US* jsem nakonec zvolil Indiegogo s flexibilní konečnou

částkou³¹. I když se mi ji nepodařilo dosáhnout, považuji kampaň za úspěšnou díky zkušenostem, které jsem načerpal. Uvědomil jsem si, že příprava, realizace a vyhodnocení crowdfundingové kampaně zabere několik měsíců poměrně intenzivní práce a stojí hodně času. Pokud bych to hodnotil čistě z pohledu finančního, tak je návratnost, s ohledem na investovaný čas, diskutabilní. Nicméně crowdfunding má význam i z hlediska marketinku a distribuce. Přesto rozumím vydavatelům, kteří se rozhodli crowdfunding nevyužít a to třeba i jen z prostě důvodu, že jim je cizí sebe propagace, točení promo videí nebo příliš aktivní interakce na sociálních sítích.

2.4. Realizace knihy

Nemám v úmyslu zabíhat do detailů, jak seřadit fotografie do knihy, protože to je téma samo o sobě a řešilo se i v jiných pracech³². Budu předpokládat, že autor už má materiál připravený a ví, co s ním chce udělat. V případě zinů si ho pravděpodobně vysází nebo graficky upraví sám, estetika DIY v tom případě nevádí, právě naopak. V případě knihy by každý autor, ať už je sebelepší grafik, měl oslovit ke spolupráci knižního grafika. Vzájemná diskuze, nápady, zpětná vazba a nutný odstup nejdou nahradit a vždy jsou ku prospěchu věci. V České republice působí celá řada už etablovaných knižních grafiků, některý z nich se specializují i přímo na fotografické knihy, co nemusí být vždy výhodou.

Mezi osvědčené knižní grafiky patří Jakub Wdovka³³, Milan Nedvěd³⁴, Martin Pecina³⁵, Robert V. Novák³⁶. Kromě knižního grafika je dobré mít také editora, který pomůže s výběrem fotografií, to je zpravidla fotograf, umělec, který má už z podobnou práci zkušenosti. V rámci ITF by to být např. Rafal Milach nebo Tomáš Pospěch. Podle Báry Baronové je ještě vhodné spolupracovat s odborníky na grantové žádosti a fundraising. Pokud nakladatel vydává více než jednu knihu, můžu se taková spolupráce rychle vyplatit.

Pro vlastní tisk doporučuji pouze osvědčené a spolehlivé tiskárny, kde mají čas se tisku věnovat. To taky znamená nechtít tisknout uměleckou knihu před vánoci nebo na jaře. Všechny tiskárny v té době jedou na plný výkon, tisk je dražší a tiskaři nemají tolik času se věnovat náročným požadavkům umělce. Pro tisk je nejlepší leden, únor a prázdniny³⁷. Zmíněné poznámky platí pro ofsetové tiskárny, které jsou pro většinu nakladatelů jednoznačnou volbou díky nízkým nákladům a vysoké kvalitě tisku.

31 K datu 29. 3. 2017 dostupné na <https://www.indiegogo.com/projects/hitchhike-us-the-book>

32 Rokicka Kamila, Současný trh s fotografickými knihami vydanými vlastním nákladem v Polsku, teoretická baka-lářská práce, Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě, Institut tvůrčí fotografie, 2013

33 K datu 30. 3. 2017 dostupné na <http://artbureau.com/>

34 K datu 30. 3. 2017 dostupné na <http://www.milann.info/>

35 K datu 30. 3. 2017 dostupné na <http://www.book-design.eu/>

36 K datu 30. 3. 2017 dostupné na <http://www.02.cz/>

37 Z osobního rozhovoru s Ondřejme Loulou, Tiskrána Helbich, březen 2016

Další možností je tzv. digitální tisk na strojích Xerox, který se vyplatí zejména pro menší náklady do 300 ks. Výsledný tisk vypadá jako barva naprášená na papír a připomíná tisk laserovou tiskárnu. Moderní stroje jsou sice dostatečně kvalitní, ale tiskárny často nedbají na servis a potom může dojít k proužkování a zviditelnění rastru, s čímž mám bohužel také špatné osobní zkušenosti. Další variantou je tzv. Indigo tisk na strojích od firmy HP, která používá olejové barvy s velmi dobrou kvalitou tisku, ale cena je vyšší než o strojů Xero a pro náklady nad 150 ks se stává poměrně nákladnou.

Poslední možností je tzv. POD – print on demand. Fotograf připraví tiskové pdf a odešle jej do tiskárny až v momentě, když si jeho publikaci někdo koupí. Nejznámější je platforma Blurb. Kvalita vytištěných knih bohužel není vysoká a dokonce některé fotografické soutěže odmítají přijímat knihy vytištěné systémem POD. Pro náročné vydavatele to není ideální volba.

2.5. Soutěže a festivaly

Knižní soutěže typu BOOK AWARDS nebo DUMMY BOOKS AWARDS pro makety knih byly ještě před 15 lety něčím naprosto neznámým, ale s všeobecný boom samo-vydaných knih zároveň přinesl i jejich nadprodukcí a přirozeně i velké množství průměrných, nepodařených nebo amatérských publikací. Organizátoři festivalů cítili nutnost zareagovat na novou situaci, a proto v roce 2002 byla udělena první Author's Book Award na festivalu v Arles a to za knihu *Sibusiso Mbhele and His Fish Helicopter od Koto Bolofo*. Od roku 2015 se na stejném festivalu uděluje také cena Luma Rencontres Dummy Book Award, která je doplněna o grant ve výši 25 tis. eur, který je určen na vydání knihy. Tato kategorie může být zajímavá především pro ty, kteří neuspěli v grantovém řízení ani s crowdfundingovou kampaní, nebo je z různých důvodů nechťejí podstupovat viz konec předchozí kapitoly. Šance získat prostředky je sice řádově nižší, ale pokud má vydavatel opravdu výjimečně kvalitní projekt, není nereálné v podobných soutěžích získat prostředky v řádech tisíců euro.

S tím souvisí také rapidní nárůst knižních soutěží a festivalů, kterým ale často chybí institucionální a finanční zázemí a případným vítězům mohou tedy nabídnout pouze v dnešní době tolik diskutovanou "exposure", tedy viditelnost na sociálních sítích jako je Facebook, případně Instagram. Velmi populární se staly tzv. shortlisty, tedy už nejenom vítězové, ale sestavuje se úzký výběr nejlepších knih.

O malichernosti některých knižních cen jsem se přesvědčil sám, když jsem svoji knihu *Hitchhike US* posílal snad do každé soutěže, kterou jsem objevil. V lepším případě bez vstupního poplatku, ale stále s nutností zaplatit poštovné a smířit se s faktem, že dotyčný výtisk se už nikdy nevrátí zpět. Takové bezbřehé soutěžení může přijít na dost peněz a výsledný efekt je přinejmenším sporný, pokud pominu mírný nárůst "lajků" na Facebooku a návštěvnost webu. Níže uvedený

seznam soutěží a “book awards” jsem sestavil podle významu a užitečnosti, což jsem hodnotil čistě subjektivně a s větším důrazem na mediální expozici než peněžní ceny.

Rencontres d'Arles – Author's Book Award + Luma Rencontres Dummy Book Award

Nejstarší fotografický festival má obrovské renomé a sledovanost, takže umístit se v jedné s obou kategorií znamená velký úspěch a zajistí značnou pozornost, nehledě na nebývale štědrý grant.

Aperture & Paris Photo PhotoBook Awards

Udělují se ceny v kategoriích First PhotoBook, Photography Catalogue of the Year, PhotoBook of the Year. Vítěz First PhotoBook získá finanční cenu 10 000 amerických dolarů a další vítězové širokou mediální pozornost za podpory organizace Aperture a v rámci největšího prodejního festivalu fotografie Paris Photo. V minulosti se v nich umístil např. Rafal Milach s jeho knihou *7 Rooms*.

Unseen Dummy Award

Unseen je mezinárodní festival a soutěž založená v roce 2012 časopisem *Foam*. Soutěžit mohou pouze makety knih, které nebyly vydány (ani samo-nákladem) a teprve vítěz získá možnost vydat svoji maketu ve spolupráci s nakladatelstvím Lecturis. Užší výběr 50 knih bude vystaven na Amsterdamském festivalu. Vstupní poplatek 30 euro není právě málo.

Fotobookfestival Kassel – DUMMY AWARD 2017 + PHOTOBOK AWARD 2017

Také soutěž s poměrně dlouhou tradicí funguje už od roku 2008, vítězných cca 30 knih bude vystaveno na festivalech v Istanbulu, Moskvě a Lodži. I vítěz Dummy Award dostane možnost vydat knihu ve spolupráci s německým nakladatelem Verlag Kettler.

The Anamorphosis Prize

Založena v roce 2015 v USA a je určena výhradně pro samo-vydané publikace, užší výběr 20 knih bude zařazen v knihovně MoMA a vítěz obdrží cenu ve výši 10 000 amerických dolarů. Díky velmi dobrému mediálnímu zázemí a pokrytí spolu s faktem, že se nemusí platit žádný vstupní poplatek, mohu tuto soutěž jenom doporučit, přestože moje kniha vybrána nebyla. Nicméně do užšího výběru byl v roce 2016 zařazen český fotograf Vojtěch Veškrna s knihou *My Air Force*.

ViennaPhotoBookAward

Nejedná se přímo o soutěž, ale o vyhlášení vítěze ViennaPhotoBookReview, který bude vybrán z 30 finalistů, kteří se osobně festivalu zúčastní. Mohou se zúčastnit pouze makety vytištěné v nákladu nejvýše 20 ks. Přihláška je zdarma a zasílá se pouze pdf, ale v případě výběru se hradí

každé setkání s recenzentem. Vítěz získá grant ve výši 5 000 eur a možnost vydat knihu ve spolupráci s galerií Anzenberger.

LANDSKRONA FOTO DUMMY AWARD

Švédský festival s pětiletou tradicí nabízí kromě Open Call, rezidencí i Dummy Award. Čtyři finalisté získají možnost svoji knihu osobně představit a získat zpětnou vazbu při panelové diskuzi. Podobně jako v předešlém případě bude mít vítěz možnost realizovat svoji knihu ve spolupráci s etablovaným nakladatelem, v tomto případě galerií Breadfield. Vstupní poplatek je 30 euro a povolené jsou i knihy vydané vlastním nákladem.

Fiebre Dummy Award 2017

Soutěž organizovaná v rámci Madridského Fiebre Photobook Festival. Vstupní poplatek je 20 euro a v prvním kole stačí poslat jen pdf makety, vybraných 10 finalistů bude vyzváno k zaslání fyzických kopií. Vítězný projekt bude vydán v nákladu 500 kusů ve spolupráci s nakladatelstvím Dalpine.

PhotoEspaña

Známý festival nabízí hned čtyři kategorie: Best National Photography Book of the Year, Best International Photography Book of the Year, Best Self-Published Photography Book, Outstanding Publisher of the Year. Vybrané knihy a vítězové budou vystaveni a oceněni během festivalu.

PHOTOBOOK AWARD AND SHOW MARIBOR

Slovenská soutěž organizovaná platformou The Angry Bat založená Matějem Sitnarem. Vítěz obdrží cenu 2000 eur bez jakýchkoli závazků a druhé a třetí místo je ohodnoceno částkou 500 eur. Užší výběr 100-200 knih bude vystaven během samotného festivalu a na závěr se stanou součástí stále kolekce The Angry Bat nebo Foto muzea v Mariboru. Přihláška je zdarma.

DOCfield Dummy Award

Soutěž v rámci festivalu dokumentární fotografie v Barceloně. První cenou je 3 000 euro na realizaci makety a zařazení do soukromé sbírky the Fundació Banc Sabadell. Zúčastnit se mohou pouze makety ve fyzické podobě. Knihy vydané vlastním nákladem jsou vyloučeny. Přihláška je zdarma.

Nordic Dummy Award

Byla založena v roce 2012 organizací Fotogallerie a norskou asociací výtvarných fotografů (The Norwegian Association of Fine Art Photographers). Finalisté a vítěz je vystaven během foto knižního festivalu v Oslu a vítěz získá navíc možnost vydat svoji knihu ve spolupráci s Kehrer

Verlag a Heidelberg. Nadto získá grant 60 000 norských korun. Za přihlášku se platí 300 norských korun a pozor – přihlásit se mohou pouze autoři ze Skandinávských zemí (Dánsko, Island, Grónsko, Faerské ostrovy, Norsko, Švédsko, Finsko a Åland ostrovů), případně umělci, kteří v těchto zemích dlouhodobě pobývali, studovali nebo pokud fotografický projekt souvisí s těmito zeměmi.

Photobook Bristol – FIRST BOOK / DUMMY BOOK

Festival v Bristolu je zaměřený výhradně na fotografické publikace a v rámci FIRST BOOK / DUMMY BOOK nenabízí žádnou cenu kromě vystavení během festivalu a zařazení do PBB knihovny. Výhodou je, že přihlášky je zdarma a v první fázi pouze elektronická a autoři jsou vyzváni zaslat fyzickou kopii až v případě, pokud byly vybráni do užšího výběru.

Unveil'd Photobook Award

Britská organizace založená na podporu současné fotografie od roku 2014 vyhlašuje vlastní soutěž, v níž vybírá pět finalistů a jednoho vítěze. Přihláška je bezplatná, ale soutěž nenabízí žádné ceny, kromě vlastní propagace a vystavení na vlastních Unveil'd výstavách a akcích. V roce 2016 se mezi pět finalistů dostala i moje kniha *Hitchhike US* a bohužel musím konstatovat, že zásadní efekt na prodejnost nebo zájem o můj web jsem nepozoroval.

Encontros da Imagem - International Photography Festival Braga – Call for books

Portugalský festival nezůstal pozadu a také vyhlásil soutěž o nejlepší fotografickou knihu, nicméně finalistům a vítězům nenabízí nic více než propagaci na festivalu a možnost zúčastnit se knižního trhu v rámci festivalu.

The New York Photo Festival

Posílá se pouze část knihy v pdf, může být vydána nakladatelem nebo vlastním nákladem, případně i maketa. Za přihlášku se platí 75 amerických dolarů, respektive 45 USD pro studenty.

Athens Photo Festival

Nejedná se přímo o soutěž ale o Open Call – veřejnou výzvu s tím, že vybrané knihy budou vystaveny na festivalu a umístěny na webu festivalu. Může být zaslána kniha vydaná jak nakladatelem, tak samo-nákladem, případně i maketa.

SELF PUBLISH RIGA

Je součástí Měsíce fotografie v Rize a mohou se účastnit pouze makety ve fyzické podobě. Knihy s přiděleným ISBN se účastnit nemohou. Nejlepší projekty budou prezentovány na festivalu a v časopise FK Magazine. Přihláška je bez poplatku.

PAMÁTNÍK NÁRODNÍHO PÍSEMNICTVÍ – Nejkrásnější české knihy roku

Na konec jsem si nechal česká ocenění, PNP uděluje ceny v sedmi kategoriích. Vyhláší tři finalisty a vítěz získává částku 50 000 Kč. Poplatek za přihlášku je 500 Kč.

Magnesia Litera

Podobně jako předchozí soutěž i v případě Litery se soutěží v sedmi kategoriích a i když jsou zaměřeny spíše na literaturu, může se umístit i fotografická kniha – v roce 2016 získala první místo v kategorii nakladatelský počin kniha *Intimita* od Bány Baronové a fotografky Dity Pepe. První cena je honorována částkou 200 000 Kč a doprovází ji široká publicita všechně slavnostního ceremoniálu vysílaného Českou televizí.

Kromě již zmíněných existují také soutěže, kde jsou vítězné knihy nominovány kurátory, umělci, kritiky. Pro začínající autory budou pravděpodobně irelevantní, ale poslouží jako velmi fundovaný přehled nejlepších publikací za daný rok.

The Kraszna-Krausz Foundation – The First Book Award

Vznikla v roce 2012 jako doplněk k Photo London a je zvláštní tím, že soutěžní knihy jsou nominovány širokým spektrem mezinárodních odborníků. Soutěžit mohou pouze knihy vydané samo-nákladem nebo makety, protože vítězný projekt dostane možnost být vydán nakladatelem MACK.

TIME – Best Photobooks of the year

Každý rok Time magazín osloví jiné umělce, kurátory, kritiky, aby včetně samotných editorů TIME nominovali nejlepší knihy vydané daný rok.

2.6. Marketing, sociální síť a newsletter

Přestože jsem marketing a sociální síť řešil už v kapitole o crowdfundigu, chtěl bych se k němu ještě vrátit, protože ať se vydavatel rozhodne pro jakýkoli druh financování nebo dokonce vlastní zdroje a knihu vydá, čeká ho nelehká cesta představit knihu potenciálním zájemcům, což nemusí být jen potenciální kupci, ale i kurátoři, galeristé, organizátoři festivalů, kteří mohou autorovi nabídnout další možnosti jako výstavu, přednášku, rezidenci, spolupráci apod.

Úplně nejlepší je knihu představit osobně. To může znamenat křest v dobrém knihkupectví, autorskou výstavu v galerii a v lepším případě oboje. Zejména pro malé nakladatele a umělce je zásadní vybudovat si osobní vztahy jak s fanoušky, zákazníky, tak knihkupci, kurátory, galeristy, novináři, kritiky a teoretiky. Podobně je vhodné se osobně účastnit knižních veletrhů, pokud ne jako prodejce, tak v rámci stánku nakladatele například uspořádat autorské čtení, setkání

s autorem nebo autogramiádu. Všechny tyto osobní aktivity je samozřejmě nutné podpořit pečlivou prací na sociálních sítích, aby se o nich dozvědělo co nejvíce potenciálních zájemců a aby následně skutečně dorazili. Při všech osobních akcích mohu více než doporučit sbírat emailové adresy do mailing listu, což se bude později náramně hodit pro newslettery a přímý marketing. Více o tom ke konci této kapitoly.

Jak už jsem popsal dříve, nejlepším online marketingovým nástrojem se dnes zdá být crowdfunding a účast na soutěžích a festivalech – ovšem pouze pokud se kniha dostane alespoň do užšího výběr (shortlist). Nicméně to vše by zůstalo prakticky bez odezvy, pokud by se s tím vydavatel neměl kde pochlubit.

Dnes už si ani nedovedeme představit svět bez sociálních sítí, ale ještě před deseti lety Facebook teprve začínal pronikat do českého prostředí a Instagram pro platformu Iphone i Android funguje teprve pět let. V současnosti jsou oba fenomény lídry v rámci sociálních sítí a těžko si představit vydavatele, který by je ignoroval. K propagaci projektu nebo knihy na sociálních sítích lze přistoupit v zásadě dvěma způsoby. Doporučuje se používat oba, protože se vzájemně doplňují.

V první řadě by měl vydavatel publikovat svůj vlastní vizuální obsah (obecně fotografie, video, grafiku apod.) související s jeho projektem. Existuje mnoho strategií, ale všechny se víceméně shodují na několika málo klíčových bodech – je nutné publikovat pravidelně, nejlépe každý den a to ve vhodnou dobu, kdy je na dané sociální síti nejvíce uživatelů hledajících obsah. To se liší pro Facebook, Instagram i blogy (např. Tumblr) a to podle dne v týdnu, ročního období, počasí i země. Je vhodné užívat hodně klíčových slov – hashtagů, označovat lidi i místo, měnit často typ obsahu (video, gif, fotografie, text). Algoritmus Facebooku dá takovým příspěvkům větší prioritu a ty se tak zobrazí více “přátelům”. Cílem každého vydavatele je proto mít co nejvíce relevantních kontaktů (přátel na Facebooku a followerů na Instagramu), např. z řad kurátorů, galeristů, teoretiků, novinářů apod., a udržovat tak jejich zájem publikováním zajímavého obsahu například ze zákulisí nebo vývoj daného projektu. Tímto způsobem lze poměrně efektivně informovat “přátele” o daném projektu, vyzvat je, aby jej podpořili, koupili si knihu apod. Nicméně dosah takového sdělení končí jenom u “přátel”, pokud jej oni nesdílí na vlastní “zdi”, aby se ten obsah ukázal přátelům přátel, což se ale stává spíše výjimečně. Instagram může mít v tomto smyslu větší dosah a díky vhodně voleným klíčovým slovům (hashtag) se může příspěvek zobrazovat i úplně neznámým lidem a v různých zemích. To je zásadní argument pro používání Instagramu, který se používá podobně jako novináři užívaný skomírající textový Twitter – především pro komunikaci a oslovení vnějšího světa a publika, které autor pravděpodobně nezná. Facebook tak zůstává důležitý především v komunikaci s přátely a v pěstování jejich zájmu o nakladatelské aktivity. Facebook má sice nástroj pro komunikaci se všemi uživateli v podobě

Facebook stránek, ale ty se ubírají čím dál více komerčním směrem a Facebook postupně mění jejich algoritmus. Jejich obsah nemá takovou prioritu jako osobní příspěvky jednotlivců, a proto se zobrazuje méněmu počtu lidí, tedy má daleko menší dosah. Ten lze zvýšit pomocí placené reklamy, což je pochopitelně cíl Facebooku, ale pro stránky umělců nebo více méně neziskových aktivit se stává kontraproduktivní.

Pokud člověk na sociálních sítích není příliš aktivní nebo teprve začíná, je nesmírně těžké získat sledovanost publika, protože Facebook všem příspěvkům přidělí nízkou prioritu. Proto se nabízí další způsob, jak pracovat se sociální sítí a blogy – nechat známé blogery publikovat obsah nebo recenzi o vlastním projektu nebo knize. Podobně jako Youtube zplodil internetové video celebrity, jejichž příspěvky sledují miliony uživatelů, a kteří mohou mít ze svých video kanálů až pohádkově vysoký příjem, i Facebook a Instagram vytváří podobné virtuální osobnosti. Jedná se o uživatele, kteří pravidelně publikují zajímavý (ovšem ne nutně kvalitní) obsah, díky kterému je sleduje velký počet uživatelů, kteří ani nemusí být jejich přátelé. Konkrétně v případě fotografických knih se jedná o uživatele, kteří knihy hodnotí, fotografují a dále publikují na svých blozích a sdílejí v relevantních Facebook skupinách jako *Photobooks*, *allaboutphotobooks* apod. Může se to zdát jako nevýznamné, ale někteří takoví uživatelé mají tisíce sledovatelů (followers) a mohou mezi nimi být i velmi významní lidé z uměleckého prostředí. Jeden takový zobrazený příspěvek tak může mít větší efekt, než účast na drahém, časově náročném a mnohdy frustrujícím portfolio review na fotografických festivalech.

V praxi to funguje poměrně jednoduše, stačí si takové osobnosti a blogery vyhledat, kontaktovat a zaslat jim jeden výtisk knihy a s prosbou o její recenzi, což samozřejmě nemusí ještě znamenat, že se tak stane. Někteří z nich se etablovali do té míry, že začínají být zvaní i na festivaly a stávají se konzultanty na “portfolio review” nebo členy porot na různých “Photobook Awards”, konkrétně na letošní Vienna Photo Book festival byl pozván Matěj Sitar, Josef Chladek nebo Harald Latzko. Doporučuji sledovat a případně kontaktovat následující osobnosti, blogy nebo organizace:

Josef Chladek – Virtual bookshelf³⁸

Kromě stejnojmenné Facebook stránky provozuje i vlastní web, kde recenzuje fotografické knihy a nabízí svůj výběr nejlepších knih.

Matej Sitar – The Angry Bat³⁹

Kromě vlastní tvorby jako fotograf vede nakladatelství The Angry Bat, organizuje fotofestival v Mariboru, vede blog o fotografických knihách.

38 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <http://www.josefchladek.com>

39 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <http://theangrybat.tumblr.com/>

Douglas Stockdale – The PhotoBook⁴⁰

Vede blog, kde recenzuje zaslané knihy.

Helka Aleksdóttir – collectordaily⁴¹

Představuje knihy na webu a na osobním Facebook profilu.

Brad Feuerhelm – American Suburb X⁴²

Známý web publikující rozhovory a články o fotografii a také recenze knih.

Marcin Grabowiecki – Innocent Curiosity⁴³

Blog s aktuálními recenzemi, video kanál na Vimeo, kde listuje knihami.

Thomas Schulz⁴⁴

Vede dva blogy – Bildstörung (artphotozine) a Bildersturm (artphotobook). První zaměřuje na experimentální knihy a ziny, druhý na klasické fotografické knihy. Publikuje pravidelně i na Facebooku.

Photobookstore⁴⁵

Online knižní obchod ve Velké Británii, který se ale specializuje na vzácné a samo-nákladem vydané knihy, založil jej v roce 2006 fotograf Martin Amis a kromě webu pravidelně publikují na Facebooku nové knihy v jejich nabídce.

Harald Latzko – First Edition Photobooks⁴⁶

Web o fotografických knihách včetně nabídky na výměnu starších vzácných knih.

Hester Keijser & Jörg Colberg – The Independent Photobook⁴⁷

V roce 2010 založili bezplatnou platformu pro recenze a prodej nezávislých knih.

Self Publish, Be Happy⁴⁸

Bruno Ceschel a jeho tým vedou knihovnu vybraných kvalitních knih od samo-nakladatelů.

40 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <https://thephotobook.wordpress.com/>

41 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <https://collectordaily.com/category/photobooks/>

42 K datu 24. 4. 2017 dostupné na <http://www.americansuburbx.com/book-reviews-on-asx>

43 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <http://theinnocentcuriosity.tumblr.com>

44 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <https://artphotobook.wordpress.com/> a <https://artphotozine.wordpress.com>

45 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <https://www.photobookstore.co.uk/>

46 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <http://www.firstedition.at>

47 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <http://theindependentphotobook.blogspot.co.uk/>

48 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <http://www.selfpublishbehappy.com/tag/read/>

the Indie Photobook Library⁴⁹

Archiv samo-nákladem vydaných a nezávislých knih

Photobook Club Collection⁵⁰

Projekt vedený Mattem Johnstonem, který buduje kolekci fotografických knih a zinů.

Haveanicebook⁵¹

Instagram a video kanál o fotografických knihách

AnzenbergerGallery bookshop⁵²

Známa galerie a knihkupectví z Vídně na svém Facebooku denně prezentuje jednu Book of the day.

The Unknown Books (TUB)⁵³

Kromě vlastní nakladatelské činnosti vedou i knihovnu fotografických knih a zinů, která čítá více než 300 ks. Knihy zveřejňují na Facebooku a Tumblr blogu.

The New Frame⁵⁴

Momentálně pozastavil činnost, ale na Facebook stránce jsou stále k vidění starší recenze. Slibují znovuoobnovení činnosti co nejdříve.

Užitečné jsou také Facebookové skupiny, kde sami fotografové/vydavatelé vkládají odkazy na své knihy: FlakPhoto Books, PhotoBooks, all about PhotoBooks, Photo Art Books & Zines.

Poměrně tradičním nástrojem jsou tzv. newslettery, které jsou ale stále velmi funkční a užitečné, protože cílí přesně na fanoušky, a to i starší generace, která sociální sítě nesleduje. Nevýhodou je fakt, že je nutné nejdříve seznam emailů sesbírat a neustále jej doplňovat, což nemusí být snadné ani rychlé. Nejoblíbenějším a velmi přehledným nástrojem na posílání newsletterů je platforma Mailchimp. Podle Báry Baronové z nakladatelství Wo-men je to ale neúčinnější nástroj pro vydavatele, protože mohou být v přímém kontaktu s fanoušky a zákazníky a přímo je informovat o nových projektech a knihách.

49 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <http://www.indiephotobooklibrary.org>

50 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <http://collection.photobookclub.org/>

51 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <https://www.instagram.com/haveanicebook/>

52 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <https://www.facebook.com/AnzenbergerGalleryBookshop>

53 K datu 22. 4. 2017 dostupné na <http://theunknownbooks.tumblr.com/>

54 K datu 24. 4. 2017 dostupné na <https://www.facebook.com/pg/thenewframephotobooks>

2.7. Distribuce

Překvapilo mě, že jsem se poměrně často setkal s přístupem, kdy pro některé autory-nakladatele je nejdůležitější knihu vydat, pokřtít, udělat výstavu, ale její další osud ve smyslu prodeje a distribuce je pro ně druhořadý. Tím spíš, pokud se jim v počáteční fázi podařilo získat finance pomocí grantů nebo crowdfundingu a tím pokrýt část výrobních nákladů na knihu. Přesto z hlediska dlouhodobé udržitelnosti i samotného principu vydávání knih v nákladech řádově stovek kusů považuji za důležité se zabývat strategiemi, jak nejlépe knihy nabídnout potenciálním zájemcům a taky je nakonec prodat.

Až do nedávné doby existovala pro nakladatele v podstatě jediná cesta a to prodej knih přes knihkupectví, nebo knižní distributory jako např. Kosmas, který se stará o kompletní logistiku a administrativu. Vyzvedne knihy u nakladatele, případně ještě v tiskárně, a rozveze je do smluvních knihkupectví (tj. prakticky všechny významné knižní obchody v zemi), které je prodávají konečným zákazníkům. V pravidelných intervalech dělá distributor vyúčtování a posílá peníze nakladateli, v případě Kosmasu i měsíčně. To nakladatelům ulehčí mnoho práce, nicméně stojí je to vysokou marží ve výši 45 až 55 % podle typu publikace a statusu nakladatele – plátce nebo neplátce dph, obrát, počet publikací. Nakladatel může kontaktovat knihkupce i přímo, ti mají typické marže mezi 25 a 40%, ale o to více má nakladatel práce s rozvážením knih, vyúčtováním, fakturací a upomínkováním plateb po splatnosti. S nástupem internetu se objevily internetové obchody, které pochopitelně vedou jak knihkupci, tak Kosmas i nakladatelé, pro které je to cesta pochopitelně nejlepší, neboť znamená minimální náklady. Ovšem záleží na marketingu nakladatele, aby jeho eshop efektivně fungoval. Přesto se stále více knih, zejména u tradičních témat a nakladatelů, prodává v ČR klasickou cestou nakladatel-distributor-knihkupect-konečný zákazník, která se ale s nástupem EET dále zkomplikovala, protože hlavně galerie a muzea přestaly přijímat knihy do komisního prodeje⁵⁵.

Tento model je pro malé nezávislé nakladatele velmi nevýhodný a omezující, neboť takový nakladatel nechce spoléhat na náhodu, že potenciální kupec zahlédne obálku knihy na polici v knihkupectví, na základě toho si ji prohlédne a případně koupí. Tento tradiční způsob má své limity i proto, že pro nezávislého nakladatele je zpravidla koncept a design knihy naprostou prioritou a to včetně podoby obálky, a proto nedává smysl, aby dělal jakékoli kompromisy ve prospěch poutavější obálky. Mám poměrně vtipnou zkušenost s Reginou Anzenberger, která si postěžovala nad knihou *Boiko* od Jana Brykczynského stejně jako nad mojí *Hitchhike US*, že oba máme na obálce pouze plátno se slepotiskem až že takovou knihu prostě těžko prodává, protože si ji návštěvník galerie jednoduše všimne méně než knihy s fotografií na obálce. Rozumím její poznámce, ale přesto bych čekal, že právě ona bude nad tímto přímočaře obchodním myšlením nad věcí.

Jsem přesvědčen, že takové obchodní kompromisy skutečně nejsou nutné, neboť nezávislý nakladatel má řadu dalších možností. Jeho nejsilnější zbraní je právě exkluzivita a určitá nedostupnost jeho knihy, jenom jí musím umět využít ve svůj prospěch. S tím úzce souvisí i cenová politika, za kolik a kde knihu prodávat. Nezávislý nakladatel nemůže svoji publikaci prodávat za ceny obvyklé na standardním knižním trhu, který tvoří velcí hráči s knihami produkovánými ve velkých nákladech či dokonce tištěných v asijských zemích za řádově výhodnějších podmínek. Veřejnost si musí zvyknout, že malo-nákladové, výrobně složité publikace s výjimečným designem a obsahem jednoduše stojí podstatně více než přehledové a tuctové knihy jako např. z edice Taschen. Bude to těžký a trvalý úkol nakladatelů, knihkupců, kritiků a novinářů, aby česká veřejnost doceňovala výjimečné knihy a byla ochotna je také náležitě zaplatit podobně jako je tomu v zahraničí, kde se nikdo nepozastavuje nad prodejní cenou 40 eur za fotografické publikace o formátu A5 a objemu sto stran. A není to jenom vyšší kupní silou, ale změnou myšlení a chápání knihy jako uměleckého artefaktu a investice, podobně jako originální autorská fotografie.

Z výše uvedených důvodů se nezávislí nakladatelé pravděpodobně budou vyhýbat velkým distributorům a prodávat své knihy raději prostřednictvím dobře fungující webu s eshopem a spolupracovat pouze s vybranými knihkupci, kteří se specializují na malé nakladatele a nezávislou scénu. Měli by hlavní síly a finance (ušetřené za marži velkému distributorovi) investovat do lepšího marketingu, do soutěží, festivalů a veletrhů. Měli by přimět fanoušky a potenciální kupce, aby je sami chtěli a našli. V Česku mezi alternativní knihkupectví patří např. PageFive a Artmap nebo festivaly Tabook, Knihex, Book me, Prague Zine Festival a Litř v Olomouci. V zahraničí bych zmínil minimálně Donlon Books nebo Ti Pi Tin knihkupectví v Londýně, Bildband Berlin nebo The Tipi photo bookshop v Bruselu.

Musím také zmínit zkušenost Báry Baronové s prodejem jejích knih, protože zvolila opačnou strategii. Velmi nízkou cenu a distribuci přes Kosmas, který prodá cca 70 % jejích knih. Má to však velké úskalí v tom, že Kosmas prodává knihy jakémukoli konečnému knihkupectví včetně těch internetových, které profitují z velkého objemu prodaných knih s minimální marží (doslova pár korun). Dochází tak k nepříjemné situaci, kdy tito internetoví překupníci (slovy Báry Baronové) prodávají její knihy za velmi nízké částky, dokonce nižší než na samotném eshopu jejího nakladatelství Wo-men. Řešení by Bára viděla buď v pevně stanovené konečné prodejní ceně knihy nebo spíše ve smlouvě, která by Kosmasu zabránila prodávat knihy těmto internetovým překupníkům.

Obávám se, že oboje je prakticky nerealizovatelné a jediným řešením je držet se buď jedné nebo druhé strategie – buď se nakladatel vymezí jako nezávislý s tím, že bude vydávat své knihy v menším nákladu, prodávat je za vyšší ceny a jenom v nezávislých knihkupectvích, anebo přijme roli většího nakladatele, bude tlačit výrobní cenu dolů (například vyšším nákladem) a prodávat své

knihy přes všechny dostupné distribuce a s rizikem určitých ztrát vlivem dravých internetových knihkupců. Nezanedbatelný argument pro mě spočívá i ve skutečnosti, že v momentě volby pro velkoplošnou distribuci nakladatel a jeho publikace částečně přicházejí o kus své exkluzivity, který se bude u konzervativních fanoušků obtížně získávat zpět.

Další možností je prodej přes Amazon, který v zahraničí už dávno získal převahu tradiční distribucí. Jeho obchodní model zjednodušeně spočívá v placeném měsíčním plánu cca 25 britských liber a následném prodeji s marží v případě knih 15 %⁵⁶ s tím, že nakladatel řeší posílání knih ve vlastní režii. Další možnost je využít tzv. fulfilment, kde nakladatel dodá knihy do skladu Amazonu, který se následně stará i o jejich rozeslání zákazníkům. I přes poměrně vysoké marže považuji systém Amazonu se lepší než tradiční model nakladatel-distributor-knihkupec, ale jak jsem už naznačil v předchozím odstavci, hrozí ztráta loajality konzervativních fanoušků, pro které ztrácí prodej přes Amazon kouzlo exkluzivity nemluvě o anti-globalistickém étosu monopolu velké nadnárodní firmy, která má někdy problém udržet si dobrou pověst s ohledem na zkušenosti jejích řadových zaměstnanců.

Na závěr jsem si nechal nejnovější distribuční model a tím je crowdfunding a předprodání knih ještě před jejich vlastní realizací. To je samozřejmě pro nakladatele naprosto ideální případ. Nicméně zvládnout úspěšně crowdfundingovou kampaň je náročné, časově i finančně. Vyžaduje to naprosto bezchybný marketing, který by ale měl být cílem každého nezávislého nakladatele. Jakkoli zní předchozí řádky zázračně, rozhodně není crowdfunding využíván tak široce a má to jediný velmi prozaický důvod. Crowdfundingová kampaň a k ní připravený marketing musí být úderný, aby správně fungoval. To znamená velmi silnou a pravidelnou mediální prezenci na sociálních sítích, kde nakladatel musí dokola doslova křičet do světa, jak je jeho projekt skvělý a proč byste jej měli podpořit, koupit si knihu, limitovanou edici nebo třeba autorský tisk. Navíc je takovou propagaci nutné zopakovat i v promo videu, kde by měl hovořit nakladatel sám a svými slovy. Taková agresivní sebe propagace je pro celou řadu umělců na nezávislé scéně velmi nepřírozená a to i v anglosaském světě, kde je obecně sebedůvěra v sebe tradičně vyšší než v Česku. I pro mě bylo takové promo video a ostatně celá kampaň na Indiegogo z tohoto pohledu nepříjemné a stejný pocit mi potvrdil i Vojta Veškrna, který právě z tohoto důvodu nakonec crowdfundingovou kampaň nerealizoval.

56 K datu 24. 4. 2017 dostupné na <https://services.amazon.co.uk/services/sell-online/pricing.html>

3. SELF-PUBLISHED KNIHY V ČESKU PO ROCE 1989

V první řadě považuji za nutné upřesnit, že se budu zabývat jak knihami vydanými občany České republiky v zahraničí, pokud tam například studovali, tak knihami od občanů jiných států, kteří na území Česka dlouhodobě žijí nebo studují a knihu vydali také zde. Budu se zabývat jen publikacemi, které byly vydány jako self-published, tedy samo-nákladem a ve vlastní režii autora, přičemž připouštím, že v některých případech jsou hranice nejasné.

Obecně se dá prohlásit, že situace samo-nákladem vydaných knih je v Česku několik let pozadu za světovým boomem, který nastal asi před 10 lety, protože většina mnou dále uvedených publikací vyšla během posledních pět let. Vydání knihy ve vlastní režii u nás stále není příliš běžné, minimálně ne tak, jako např. v sousedním Polsku, kde samo-náklad už několik let propaguje skupina Sputnik, která organizuje i mentorské programy a workshopy, kde zájemcům radí, jak takové knihy nejen sestavit, ale i zprodukovat. U nás se o něco podobného krátce pokouší Bára Baronová v rámci svých workshopů. Přesto v českých zemích sahá tradice samo vydávání knih až do druhé poloviny 19. století, která byla později přerušena rokem 1948, kdy se zásadně změnily celospolečenské podmínky a politická situace. Pozice samo vydávání kniha byla nuceně přisouzena disentu.

Po roce 1989 došlo k uvolnění cenzury a přerodu k ranému kapitalismu, který ale bohužel také znamenal, že pro jednotlivce nebylo reálné oslovit velké tiskárny pro realizaci jedné jejich vlastní knihy. Přesto existovali osobnosti pracující s autorskou knihou jako např. Viktor Kopasz (1973), který od roku 1989 pravidelně vydává své autorské deníky, ovšem pouze jako jediný originál. Popisuje⁵⁷ jak v na začátku 90. let bylo tvoření autorských knih a deníků na Famu velmi časté, nicméně vždy zůstalo u několika málo kusů. Když Viktor Kopasz hledal způsob, jak vydat svoji první knihu *Kertelö*⁵⁸, oslovil nakonec nakladatelství Kant Karla Kerlického, protože podle jeho vlastních slov "V té době tady nikdo jiný nebyl a Kant měl vazby na tiskárny a distribuci, to byl největší problém." Své další publikace si už vydával sám a v limitovaných edicích několika kusů, nicméně v současnosti připravuje nový projekt – knihu ve spolupráci s Radkem Brouskem, Peterem Pálikem a Jirkou Ptáčkem. Ta by měla být vydána ve vlastním nákladu, ale vše záleží na úspěšnosti grantového řízení. Viktor Kopasz není typ autora, který by příliš myslel na vlastní propagaci, podle jeho vlastních slov "Nejsem ten typ, co by svoje knihy musel někam cpát. Ve své práci se snažím dostat mimo konvenční kanály. Ohlasy jsou na to fajn, ale je otázka, jestli je to dobře." Podobně i crowdfunding mu není příliš známý a podobně vlažně přistupuje i

57 osobní setkání a rozhovor s Viktorem Kopaszem, duben 2017

58 Kopasz, Viktor: *Kertelö*, Kant 2004

Viktor Kopasz, #38 Kertelő, Kant, 2004

Viktor Kopasz, deníky, 1989-2017

účastem na knižních soutěžích. Nicméně uznává, že v kontextu dnešní doby je to možná chyba a připravuje se tam o lepší možnosti pro svoji práci, která je bezesporu v rámci území střední Evropy vyjímečná, protože jeho už od dětství spontánně vytvářené autorské deníky, byť v jediné originální kopii, předznamenaly současný rozvoj autorské knihy a Viktor Kopasz tak nevědomky předběhl dobu. Ostatně jeho autorské deníky, kterých vytvořil u 66 kusů, se v posledních letech těší velké pozornosti a myslím, že přijde doba, kdy budou citlivě zpracovány do širší a veřejnosti dostupné publikace, nejlépe vydané vlastním nákladem.

3.1. Tomáš Pospěch

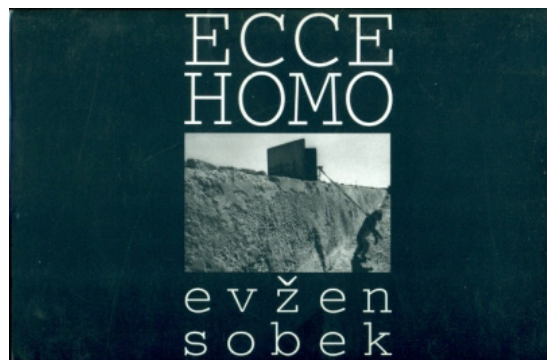
Tomáš Pospěch (1974) nedávno obhájil habilitační práci, učí na Institutu tvůrčí fotografie v Opavě, vede vlastní nakladatelství PositiF a Dost, působí jako kurátor, historik umění a samozřejmě stále fotografuje. Ve vlastním nakladatelství vydal své publikace *Ohraničení*, *Bezüčelná procházka*, *Šumperák* a nyní vydává knihu *Zemědělské práce/Slušovice*⁵⁹, která představí nalezený archiv ZD Slušovice, který Tomáš Pospěch volně zpracovává a dává do nových kontextů a významů. Přesto se necítí jako vydavatel, ale především vizuálním umělcem a historikem umění.

Svoji první knihu o architektuře na Hranicku vydal už v roce 1998, díky které založil vlastní vydavatelství, protože jak říká “vůbec jsem nepočítal s tím, že bych se mohl s takovým tématem s důvěrou obrátit na jakékoliv nakladatelství.” Od té doby vydal na čtyřicet knih, z nich na polovině z nich se podílel také jako autor. Ne všechny vydal pod svým jménem, resp. nakladatelstvím, někdy je pro něj výhodnější

59 K datu 24. 4. 2017 dostupné na <http://www.pospech.com/>

Tomáš Pospěch, Bezúčelná procházka, DOST, 2010

Evžen Sobek, Ecce Homo, 2004

pracovat s velkým nakladatelem, protože odpadají organizační záležitosti, shánění peněz a tisk. Poslední dobou dává přednost práci v týmu, protože vzhledem ke svým rozsáhlým aktivitám se nemůže všem fázím projektu věnovat na plno a někdy tím utrpí např. propagace čerstvě vydané knihy v momentě, kdy už musí pracovat na jiném projektu.

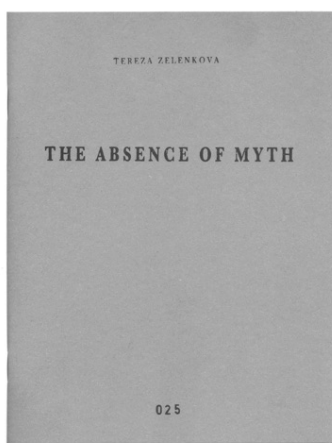
Zaujala mě jeho myšlenka, kdy tvrdí, že “dnes není až tak těžké knihu vydat, ale prodat a dostat k těm lidem, pro které bude mít smysl”. S tím souvisí i dobrá propagace a marketing, kterou Tomáš Pospěch volí zpravidla přes klasická tištěná či online média a televizi. A daří se mu, do budoucna se připravuje i na crowdfundigovou kampaň.

Líbí se Tomášova poznámka, že většina autorů vydává knihy vlastním nákladem i v zavedených nakladatelstvích, což je pravděpodobně narážka na fakt, že velká část nakladatelství upřednostňuje projekty, které jsou zafinancované. A také na skutečnost, že i propagaci a nakonec i tisk se stejně musí autor hlídat a řešit nejlépe sám.

3.2. Evžen Sobek

Evžen Sobek (1967) také absolvoval Institut tvůrčí fotografie v Opavě, vedl galerii, vyučuje ve vlastní foto škole a hlavně stále fotografuje a vydává knihy. Byl jeden z prvních, kdo v ČR vydal knihu vlastním nákladem v době, kdy to ještě nebylo vůbec běžné. V roce 2004 to byla publikace / katalog *Ecce Homo*⁶⁰ v rámci jeho skupinové výstavy v Leica Gallery. V té době ještě neexistoval Facebook, sociální sítě, crowdfunding a distribuce tak, jak ji známe dnes. Evženovi se podařilo získat část prostředků z privat-

60 K datu 24. 4. 2017 dostupné na http://www.evzensobek.com/project_eccehomo.php

Tereza Zelenková, *The Absence of Myth*, 2013

Tereza Zelenková, *Index of Time*, 2012

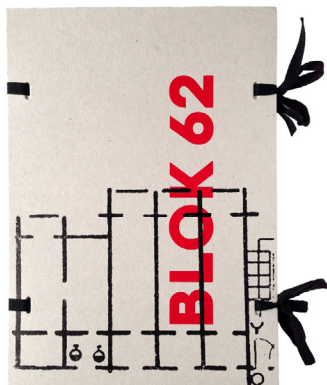
ních zdrojů a distribuci řešil převážně ve spolupráci s Leica Gallery a vybranými knihkupci, případně osobně. Jeho další knihu *Life in Blue* vydal známý Kehrer, i když ještě předtím ji vydal v ČR v podobě plakátů vložených do sebe a ve společném obalu a designu od Lindy Dostákové. Svoji nejnovější publikaci *20*, vydal opět vlastními silami ve spolupráci s Ondřejem Loulou z Tiskárny Helbich.

3.3. Tereza Zelenková

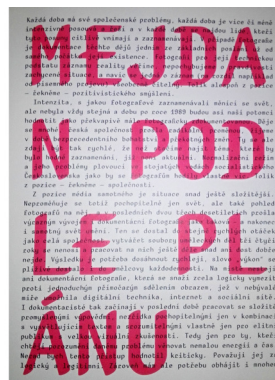
Tereza Zelenková (1985) se vůči ostatním uváděným autorům zásadně liší, protože žije v Londýně a vystudovala nejdříve bakalářské studium na University of Westminster a magisterské na prestižní Royal College of Art. Její práce vybočuje i formálně i obsahově. Silně mýtický přesah jejích poměrně tradičních černobílých fotografií na velký formát by mohl působit staromódně, ale její svěží přístup a spojování fotografií v jeden projekt stejně jako jejich výsledná prezentace z ní dělají jednu z nejprogresivnějších současných mladých fotografek. Její práce byly publikovány v prestižních časopisech jako *Dazed*, *Paper Journal* nebo novinách *The Guardian*.

Vydala celkem tři knihy, první *Supreme Vice* (2011) vydala s Morel Books v nákladu 250 ks, ale druhou knihu *Index of Time* (2012, 100 ks) a hlavně třetí *The Absence of Myth*⁶¹ (2013, 250 ks) vydala samo-nákladem. Poměrně staromódně navržený design knihy je sešit jednoduchou vazbou V1. Jednalo se částečně i o katalog k její výstavě v Legion Tv v Londýně a vydat poměrně jednoduchou *The Absence of Myth* jí trvalo pouhý měsíc! Grant ani crowdfunding zatím v podstatě nevyužila a své publikace si zatím financovala sama, což jí limituje a kvůli tomu plánuje znovu spolupráci s Morel Books, kterou si pochvaluje.

61 K datu 25. 4. 2017 dostupné na http://www.terezazelenkova.com/Tereza_Zelenkova/The_Absence_of_Myth_Book.html

Imrich Veber, Blok 62, 2015

Imrich Veber, Mejdán podle plánu, 2017

3.4. Imrich Veber

Imrich Veber (1987) je absolvent Institutu tvůrčí fotografie v Opavě a dějin umění na Fakultě umění na Palackého univerzitě v Olomouci. Patří mezi nejplodnější tvůrce⁶². Za posledních pět let vydal pět publikací, většinu z nich vlastním nákladem, jenom první *Homourban* mu vydal Tomáš Pošpěch. Veberovy knihy nemají jen tradiční formu knihy s pevnou vazbou jako v případě *HomoUrban* a *Mejdán podle plánu*, ale i obtížně zařaditelnou koncepci desek s vloženými složkami jako *Blok 62*, rozkládací plakát *NH2O(1)* nebo zinovou formu projektu *Ťahanovce*. Imrich Veber se sám označuje za dokumentárního umělce, čímž se chce vymezit vůči tradici dokumentární fotografie, která pracuje s prostou lineární narací, jednoduchým layoutem publikace, expresivními snímky a estetizujícím přístupem.

Imrich patří mezi umělce, kteří nedělají kompromisy, což ilustruje na příkladu publikace *Blok 62*. Tu měl možnost vydat u velmi známého nakladatele, ale odmítl, protože by to znamenalo změnit formát desek kvůli snazší distribuci a to bylo pro Imricha nepřijatelné.

Imrich Veber je také výjimečně úspěšný v získávání grantů pro svoje publikace, takže se obešel bez crowdfundingové kampaně, na kterou by podle jeho vlastních slov “neměl žaludek”. Nicméně Imrich sám přiznává, že by mohl posílit marketing a propagaci svých publikací a jak sám říká “kniha mě trochu přestává zajímat v okamžiku tisku a začínám se pouštět do nových věcí”.

62 K datu 24. 4. 2017 dostupné na <http://imrichveber.com/>

Bára Baronová a Dita Pepe, *Slečny*, 2012

Bára Baronová a Dita Pepe, *Intimita*, 2015

3.5. Bára Baronová a Dita Pepe

Literární dokumentaristka, nakladatelka a copywriterka⁶³ Bára Barnovoá (1980) sice nefotografuje, ale vytvořila skvělou dvojici s Ditou Pepe⁶⁴ (1973). Vytvořili spolu knihy *Slečny*, *Měj ráda sebe sama*, *Dita Pepe: Self-portraits a Intimita*. Bára v rámci svého vydavatelství Wo-men⁶⁵ vydala knihy i dalším fotografům jako Jindřich Štreit nebo Libuše Jarcovjácová, ale v případě prvních tří uvedených knih se na nich podílela jako literární dokumentaristka a lze je tedy zařadit do kategorie samo-náklad, i když její současné aktivity se natolik rozvinuly a profesionalizovaly, že už připomínají dobře fungující nezávislé vydavatelství. Nicméně díky tomu Bára nasbírala mnoho zkušeností, které v rámci svých workshopů ráda předává dalším potenciálním samo-nakladatelům. I já ji vděčím za nespočet cenných rad a v neposlední řadě i za vyčerpávající odpovědi na mé otázky v rámci této bakalářské práce.

Bára Baronová je úspěšná při získávání grantů, je úspěšná v crowdfundingových kampaních, pracuje se skvělými designéry a její knihy pravidelně získávají ceny v ČR a v zahraničí. Z těch mnoha musím zmínit Magnesium Literu za nakladatelský počin, Nekrásnější české knihy nebo finalisté Book Award v rámci fotografického festivalu v Arles.

Nicméně Bára popisuje těžké začátky, když grant získala až na svojí pátou publikaci. V současné době kombinuje crowdfunding, granty a privátní zdroje jako galerie nebo samotné tiskárny. Na svých přednáškách vysvětluje především výhody crowdfundingu, který chápe nejenom jako

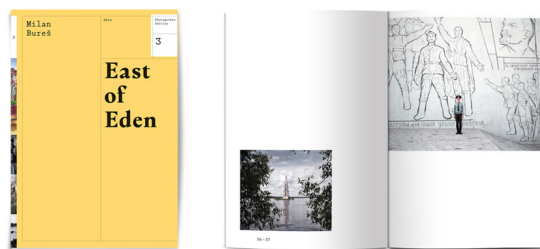
63 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <http://www.baara.cz/>

64 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <http://www.ditapepe.cz/>

65 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <http://www.by-wo-men.com/>

Milan Bureš, *Sevastopol*, 2013

Milan Bureš, *East of Eden*, UTB Zlin, 2014

zdroj financí, ale také jako výborný PR nástroj. Dalo by se říct, že Bára Baronová využívá asi všechny nástroje, které mají nezávislí nakladatelé k dispozici. Její činnost je velmi fundovaná a nic se nedělá bez souvislostí. Myslím, že ji lze označit za nejúspěšnější současnou nakladatelku v ČR, minimálně na poli uměleckých publikací.

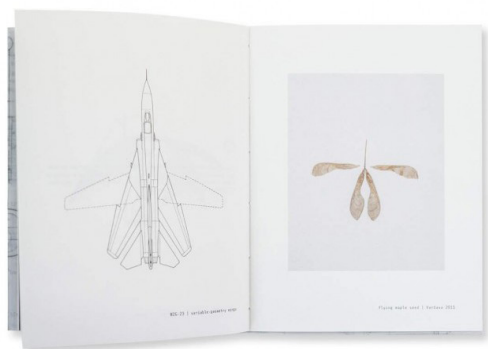
Přes všechnu její kritiku zejména vůči některým online knihkupectvím, které pejorativně nazývá překupníky, protože její knihy přeprořádají se ziskem doslova pár korun a ničí tím cenové nastavení nezávislé scény, zní její čerstvá zkušenost z knižního trhu v Austrálii jako ještě něco mnohem horšího. Z perspektivy protinožce vnímá i velké devizy domácího trhu jako rostoucí nezávislé festivaly jako TAbok, Knihex, Litr, zajímavé státní granty a profesní soutěže.

Nejen v ČR hájí myšlenku bibliodiverzity, což stručně znamená podpora a ochrana domácího trhu před globálními hráči jako Amazon, tisk knih u domácích tiskáren místo v Asii a existence nezávislých a artově zaměřených knihkupectví (např. PageFive), festivalů a soutěží.

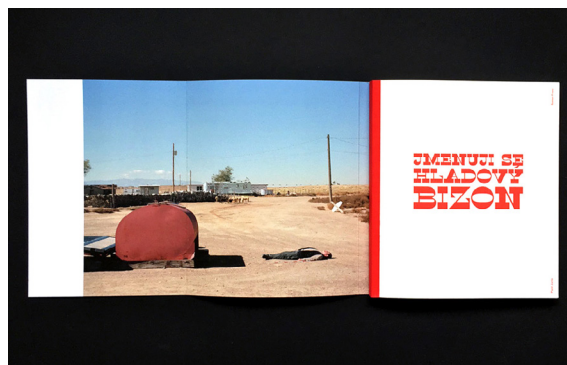
3.6. Milan Bureš

Milan Bureš (1986) studoval v Ateliéru reklamní fotografie na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a na Institutu tvůrčí fotografie v Opavě. Vydal zatím dvě publikace – *Sevastopol* (2013) a *East of Eden* (2014), přičemž tu první si vydal ve vlastní režii⁶⁶.

66 K datu 24. 4. 2017 dostupné na <http://www.milanbures.com/>

Vojtěch Veškrna, *My Air Force*, 2016

Roman Franc, *Jmenuji se hladový bizon*, 2017

Od začátku věděl, že chce knihu vydat vlastním nákladem a to hlavně kvůli svobodě, kterou to přináší i když jako negativa jako dodržení vlastních termínů a shánění financí, v Milanově případě to byl fundraising, kdy vydání zaplatila firma, se kterou spolupracoval.

3.7. Vojtěch Veškrna

Vojta Veškrna (1988) studoval v Ateliéru reklamní fotografie na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, později na katedře fotografie na FAMU v Praze a grafický design na UMPRUM v Praze. Tři roky pracoval pro polský kolektiv Sputnik, kde nejen pomáhal při realizaci knih a výstav, ale také se účastnil mentorského programu, workshopů a konzultací.

V roce 2016 vydal svoji knihu *My Air Force*⁶⁷, která vypráví o jeho lásce k letectví. O jejích kvalitách vypovídá řada ocenění jako např. první cena Self Publish Riga, finalista The Anamorphosis Prize a další.

Zvažoval vydání knihy pod nakladatelstvím Biggboss, ale nakonec se po zkušenostech, které získal v Polsku s kolektivem Sputnik, rozhodl vydat během dvou let knihu sám. Sice přiznává, že produkce i distribuce je s nakladatelem jednodušší, ale na druhou stranu také svazuje ruce. Nebo jinak – samo-náklad svazuje ruce finančně, u nakladatele svazuje ruce jeho struktura. Vojtěch Veškrna si knihu financoval sám, i když dostal grant Evropský dobrovolnický servis, který se ale netýkal vydání knihy, ale pomohl mu přežít ve Varšavě při práci pro Sputnik. Do grantu mohl uplatnit pouze část nákladů jako vazbu knih.

67 K datu 24. 4. 2017 dostupné na <http://www.veskrna.cz/gallery/book-my-air-force/>

Marek Matušík, *Unspoken Games*, 2016

Zajímavý je jeho postoj ke crowdfundingu, který nevyžil, zjednodušené řečeno, ze skromnosti. Nedokázal si představit, že by propagoval svoji lásku k letectví a chtěl po lidech peníze. Za nejlepší zdroj financí považuje ten, který neklade žádné požadavky. Po stránce propagace mu nejvíce pomohlo první místo v soutěži Self Publish Riga a finále v The Anamorphosis Prize. Díky tomu prodal většinu z malého nákladu limitované edice 50 ks.

3.8. Roman Franc

Roman Franc (1983) vystudoval Pedagogickou fakultu na Masarykově univerzitě v Brně a Institut tvůrčí fotografie v Opavě. Před dvěma lety na sebe upozornil knihou *House of Essens* (2016) a *Přirozeně* s fotografiemi Karla Nováka⁶⁸, který fotografoval vlastní nudistickou komunitu. Roman Franc knihu vydal ve spolupráci s nakladatelstvím Biggboss, které si velmi pochvaluje, nicméně jeho druhou knihu o nevidomém muži, který sní o indiánském životě a nazývá se *Jmenuji se Hladový bizon*⁶⁹, už vydal ve své režii. Důvodem byla rychlost, s jakou chtěl knihu vydat.

Při financování knihy dal zatím přednost soukromým donátorům a sběratelům jeho fotografií, kteří jej podpořili i při vydání knihy. Crowdfunding zatím nezkoušel, ale možná ho využije dodatečně. Na projektu pracoval s velkoformátovou kamerou 4x5". Kromě knihy vzniká i celovečerní filmový dokument od Pavla Jurdy a Radima Procházky.

68 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <https://shop.biggboss.cz/products/karel-novak-prirozene>

69 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <https://www.facebook.com/HladovyBizon>

Stanislav Bříza, Hitchhike US, 2016

Stanislav Bříza, Hitchhike US, 2016

3.9. Marek Matušík

Od roku 2014 studuje Marek Matušík (1972) Institut tvůrčí fotografie v Opavě a ve své práci se soustředí na intimní subjektivní dokument. V roce 2016 si sám vydal svoji první knihu *Unspoken Games*⁷⁰, která popisuje dětství a dospívání jako dobu plnou her, kreativity a objevování. Intimní momenty jeho dětí a nostalgická atmosféra vyprávějí univerzální příběh ne nepodobný pro spoustu jiných dětí. Nejdříve vydal edici 28 ks a posléze větší náklad 80 ks, přesto nemá knihu určenou primárně ke komerčnímu prodeji, ale pro své přátele, jako portfolio a posílá ji do soutěží. Vzhledem k poměrně malému nákladu nemusel tolik řešit financování a navíc získal grant z Institutu tvůrčí fotografie v Opavě. O crowdfundingu bude přemýšlet až v souvislosti s větším nákladem.

3.10. Stanislav Bříza

Téma bakalářské práce jsem si nevybral náhodou, sám fotografické knihy miluji. Když jsem se v roce 2013 chystal do USA, byl jsem pod vlivem knih Mike Brodieho, Ryana McGinleyho, Roberta Franka, Stephena Shorea, Joela Sternefelda, Aleca Sotha a ostatně i Nan Goldin. Věděl jsem, že chci stopovat, spát pod širákem a jet na místa, kam turisté ani nepáchnou. Když se ke mě připojila H., tušil jsem, že budu víc “Nan Goldin” než Alec Soth. Koncept knihy *Hitchhike US* byl v mojí hlavě už před odjezdem a jak jsme projížděli jeden stát za druhým, začala v nabývat konkrétních rysů, i když jsem fotografie mohl vyvolat až doma v Praze. Na knize jsem pracoval dva a půl roku, ztratil čas a nervy z nekvalitní tiskárnou, získal grant od Státního fondu kultury a na trochu s pozdě vy-

Václav Tvarůžka / Zero years, 2016

Václav Tvarůžka / Perfect Asian

zkoušel crowdfunding na mezinárodním webu Indiegogo⁷¹. Nebyla sice úspěšná, ale hodně jsem se naučil z vlastních chyb. Fascinuje mě, jak fungují sociální sítě v kombinaci s crowdfundingem a baví mě sledovat a analyzovat úspěšné, ale i ty méně zdařilé kampaně.

3.11. Václav Tvarůžka

Václav Tvarůžka (1986) pochází z Ostravska, studuje FAMU a může působit jako enfant terrible české fotografie, ale ve skutečnosti je jeho syrovost opravdová, nehraná a dalece přesahuje načančané snahy řady tzv. humanisty subjektivních dokumentaristů. Jeho parketou jsou ziny, které začal vydávat ještě v době, kdy podle vlastních slov ani pořádně nevěděl, co dělá a že to je ve světě hodně “cool”.⁷² Teď už to ví, ale dělá to stejně dál a dělá to dobře. V létě 2016 odjel i na stáž do Los Angeles k umělci Ray Potes a jeho zinového vydavatelství Hamburger Eyes.

Kromě zinů ale Tvarůžka poslední dobou pracoval na knize s názvem *Nultá léta – Zero Years*⁷³. V ní pracoval s vlastním archivem z doby, kdy začínal fotografovat a nebyl si úplně vědom, co dělá, ale dělal to. Dnes, možná i díky vlivu FAMU a Lucie Nimcové, svůj archiv zpracovává a dává do kontextu. S maketou se hlásil do soutěže vydavatele Mack, neúspěšně. Do dalších soutěží se mu moc nechce, protože to stojí dost peněz (i 30 dolarů za přihlášku), a porota vybere jen jednoho, případně jen pár výherců. Václav v tom vidí chybu v systému a spíše obchodní než umělecké motivace. Nechce toho být součástí.

71 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <https://www.indiegogo.com/projects/hitchhike-us-the-book>

72 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <https://www.respekt.cz/kultura/tady-ten-kluk-je-z-famu-a-bude-nas-ted-fotit>

73 K datu 25. 4. 2017 dostupné na http://vaclavtvaruzka.net/zero_years.php

Radek Brousil, Rozmluvy / Asides, 2013

Ivars Gravlejs, Useful advice for photographers, 2016

Podobný ideologický problém má i s crowdfundingem, kdy se mu přičítá v první řadě podbízivý jazyk, který je pro kampaně typický. Za nejsmysluplnější financování považuje granty.

Podobně “punk” je Václav Tvarůžka na sociálních sítích a jak sám říká “Mám účet na Instagramu a občas tam kromě banálních pičovín dávám i nějaké svoje “fotky”, ale asi to nemá nějaký širší dosah (mám 145 sledujících). Zrovna zas na Instagramu funguje asi hodně to tagování, ale to je taky úplná blbost - #girl #sitting #on # chair – je to jak nějaký jazyk pro mentálně postižené. No ale bez tagu si ty fotky nikdo jaksi nedohledá sám. Samozřejmě bych byl rád, kdyby ten můj účet nějak fungoval a sám sleduju lidi, kteří to mají ošéfované. Sami prodávají třeba tisky svých fotek skrz nějakou týdenní instagramovou aukci, to mi přijde úplně ok ale nevím jak se to dělá. Facebook tak podobně.”

Líbí se mi argument Václava Tvarůžky, který vyjadřuje skepsi i nad současnými ziny, které se podle něj staly “obětí grafických designérů a celkově pičusů co si vyhraju s třema typama papíru ale obsah stojí za hovno”. Tvrdí, že lidi ziny neberou vážně, takže se asi nebude pouštět do barevných zinů, které doma zkoušel. Dost možná se do budoucna více zaměří na knihy.

3.12. Další autoři s podobným přístupem

Objevil jsem několik autorů, kteří sice nevydali knihu vlastním nákladem, ale přesto jsou z hlediska fenoménu samo-nákladu něčím zajímaví. Buď uspěli v crowdfundingu, nebo na knize spolupracovali z nezávislým vydavatelem s tím, že nakonec jejich podíl práce byl větší než malý. Zmíním také několik autorů, který vydali opravdu jen malé série nebo teprve vydání většího počtu chystají. Tyto autory je rozhodně dobré dál sledovat v jejich práci.

David Gaberle, Metropolight, Kant, 2016

Andrii Konontsev, Homecoming, 2014

Vendula Knopová (1987) vydala známý *Tutorial*⁷⁴, který je sice v knihovně SPBH zařazen jako self-publish, ale ve skutečnosti je vydavatelem sittcomm.sk (jak ostatně sami uvádějí na svém webu⁷⁵). V každém případě Vendula připravila hlavní layout knihy, byla v tiskárně hlídat výstupy, řeší propagaci a distribuci, tedy v podstatě jako samo-nakladatel.

Ivars Gravlejs (1979) je lotyšský fotograf, který vystudoval FAMU, v ČR žije, fotí a učí. Jeho knihu *Early Works*⁷⁶ mu sice vydal Mack, ale jeho další publikaci *Unknown Latvian Photography* si vydal sám, nicméně vytiskl pouze 35 kusů a o její distribuci a propagaci se zajímá ještě méně než Václav Tvarůžka o své ziny. Přesněji řečeno, Gravlejsovi je to úplně jedno. Trochu komplikovaně vydal i další publikaci *Useful Advice For Photographers*, kterou vydal magazín Die Nacht, ale později Gravlejs vydal několik kusů sám⁷⁷.

David Gaberle je amatérský fotograf, který začal fotit streetphotography a docela dobře. Na přelomu let 2016 a 2017 spustil crowdfundingovou kampaň na Kickstarteru na podporu své plánované knihy. Chtěl vybrat 7 000 britských liber, což je i tak na začínajícího fotografa bez kontaktu hodně. Nicméně vybral téměř 20 000 liber⁷⁸, což sní spíše jako zázrak a těžko to připisovat jenom podpoře Antonína Kratochvíla, Harry Gruyaert z Magnum nebo Michaela Macka. Přestože získal prakticky pohádkové peníze na velkorysou realizaci knihy, z pro mě nepochopitelných důvodů se nakonec rozhodl upustit od self-publishingu a svěřil realizaci knihy nakladatelství Kant.

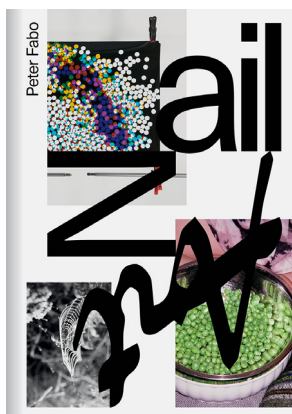
74 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <https://sittcomm.wordpress.com/2015/06/15/vendula-knopova-tutorial/>

75 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <http://www.sittcomm.sk/>

76 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <http://www.ivarsgravlejs.com/>

77 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <http://blakeandrews.blogspot.cz/2017/03/q-with-ivars-gravlejs.html>

78 K datu 27. 4. 2017 dostupné na <https://www.kickstarter.com/projects/davidgaberle/metropolight-a-photo-book>

Peter Fabo, Nail Art. Space For Sale, UMPRUM, 2017 Radek Brousil, Rozmluvy / Asides, 2013

Andrii Konontsev (1988) je fotograf, který se narodil v Sovětském svazu v Sevastopolu, tedy na Krymu. Má ukrajinský pas, ale domů už jezdí do Ruska... Pochopitelně nemohl nechat uplynulé události bez povšimnutí a začal fotografovat svůj domorodý pohled na Krym. Jak sám říká, nemá rád žurnalismus, a proto počkal, až se situace na Krymu trochu uklidní, než se tam vrátil za kamarády a fotit. Vznikla kniha, tedy přesněji řečeno zatím jen maketa o šesti kusech, *Homecoming*⁷⁹. Má na svůj projekt výborné ohlasy a už prodal všechny své makety, a proto se chystá na vydání ve větším nákladu, řádově stovky kusů. Dost možná i s využitím crowdfundingu. Uvidíme za rok.

Radek Brousil (1980), původně ze Slovenska, dnes žije v Praze a Berlíně. Studuje doktorandské studium na katedře fotografie na Umprum v Praze. Ve své práci uvažuje nad tématy samotného média fotografie. V roce 2013 mu Centrum pro umění Štokovec nákladem 300 ks vydalo knihu *Rozmluvy / Asides*⁸⁰, která vznikla jako výsledek rezidence v jeho rodném Slovensku. Autorská kniha Radka Brousila sice vznikala ve spolupráci s nakladatelem Štokovec, ale vznikala podobně jako knihy vydané samo-nákladem.

Peter Fabo (1983) se narodil na Slovensku, ale léta žije v Praze. Vystudoval fotografii na Umprum, kde pracuje jako asistent. Vydal už pět publikací, ale všechny v nákladu do 30 kusů až na tu poslední *Nail Art*⁸¹. Ta vychází v edici 500 ks a pod nakladatelstvím UMPRUM, bohužel však v době, kdy je Peter Fabo natolik zaneprázdněný jejím dokončením a následnou výstavou v Galerii u Sudka, že se mi nepodařilo získat více informací.

79 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <http://konontsev.com/Homecoming-book>

80 K datu 25. 4. 2017 dostupné na <http://www.brousil.name/>

81 K datu 25. 4. 2017 dostupné na http://www.peterfabo.name/sk/knihy/11-nail-art_5

Hynek Alt a Alex. Vajd, My left hand, UMPRUM, 2015

Hynek Alt a Alex. Vajd, You can't change the weather, UMPRUM, 2015

Hynek Alt (1976) a Alexandra Vajd (1971) byli tvůrčí dvojicí, která řadu let vedla ateliér fotografie na pražské UMPRUM. Oba absolventi FAMU devadesátých let se během vedení ateliéru na UMPRUM soustředili na zkoumání samotného média fotografie a v neposlední řadě se věnovali i tématu autorské knihy, přestože kniha ve větším nákladu ve vlastní režii zatím nevydali. Vždy jim z pozice nakladatele pomáhalo UMPRUM. Za pozornost stojí jejich publikace *My Left Hand*⁸², kdy si vzájemně fotografovali svoji levou ruku, která ale vypadá stále stejně, ve skutečnosti ale patří některé fotografie ruce Saši a některé Hynkovi. Nejlépe práci komentuje jejich anotace "Téma publikace se nachází na neurčitém pomezí monografie, autorské publikace, artefaktu, indexu, zhodnocení. Práce umělecké dvojice Aleksandry Vajd a Hynka Alta již od jejich studií na FAMU směřuje k ohledávání parametrů fotografického média."

Jejich další autorskou kniha je *You can't change the weather*⁸³, kterou vydala etc.galerie v počtu 500 ks. Kniha připomíná formou i přístupem spíše zin, protože jak kniha, tak celý projekt vznikla během jejich třítydenního pobytu v galerii, kdy simulovali různé druhy počasí.

82 Hynek Alt, Aleksandra Vajd, My Left Hand, UMPRUM 2015

83 Aleksandra Vajd, Hynek Alt, You can't change the weather, UMPRUM 2011

4. ZÁVĚR

Na základě mého bádání, nespočtu rozhovorů, emailů a telefonátů jsem se pokusil sestavit aktuální obraz české scény samo-nakladatelů a částečně i nezávislých nakladatelů fotografických publikací. Bohužel musím konstatovat, že vzhledem k bohaté tradici české fotografie, která vždy patřila spíše k progresivnímu proudu, na mě současný stav působí jako neustálé dobíhání ujíždějícího vlaku, přitom například Polsko by se dalo přirovnat ke svištícímu šinkanzenu. V českých podmínkách je naprostým profesionálem jenom Bára Baronová, bravurně si osvojila crowdfunding, má zavedený systém na získávání grantů, kontakty na média, rostoucí databázi pro newslettery, umí dobře využít i získaná ocenění a své knihy úspěšně prodává.

Tomáš Pospěch je nejpłodnější vydavatel, přinejmenším v kontextu všech dalších činností, kterým se věnuje. Vede dokonce dvě svá nakladatelství, každé z nich zaměřené na jiný okruh publikací. Nakladatelství Dost zůstává pro knihy z hranického regionu a v roce 2012 založený PositiF pro jeho knihy o umění nebo knihy autorské. Tomáš Pospěch zatím s crowdfundingem nepracoval, ale chystá na Hithitu svoji první kampaň na knihu o Slušovicích.

Pravidelnou ediční činnost osobitých a z hlediska konceptu a designu nekompromisních publikací vykazuje také Imrich Veber, který zaměřuje svoji pozornost především na zahraničí a daří se mu to. Pokud bych měl shrnout zkušenosti všech vydavatelů, se kterými jsem měl možnosti mluvit, včetně těch svých, tak by se jednalo o tyto poznatky:

- samo-náklad je rychlejší, nakladatel má plnou svobodu a nemusí dělat kompromisy, řada soutěží a ocenění je dnes pouze pro knihy vydané samo-nákladem
- práce s nakladatelem je výhodnější pouze v případě, že autor publikace nemá žádné zkušenosti nebo pokud se nechce rozptylovat souvisejícíma činnostma jako marketing, distribuce, produkce. Umělci si zpravidla pochvalovali práci se špičkovými, ale stále artovými nakladateli jako je Biggboss, Mack, Morel Books.
- crowdfunding láká každého, ale hodně autorů z něj má oprávněně respekt, pro řadu z nich je problematický, protože vyžaduje asertivní sebe propagaci a práci na plný úvazek
- většina samo-nakladatelů dokáže sehnat finance a knihu dobře zprodukovat, ale zápasí s marketingem a distribucí
- v ČR zatím chybí širší institucionální podpora jak fotografie, tak fotografických knih. To znamená i fotografický festival s kategorií i pro publikace a otevřenými soutěžemi tzv. Open call a knižní ceny podle zahraničních vzorů "Book award".

Rozhovory

Tomáš Pospěch

1. Uvažujme modelový příklad, kdy pracujete na nové publikaci, jaké jsou důvody, že se rozhodnete pro vydání samo nákladem nebo ve spolupráci s etablovaným nakladatelstvím?

Ty důvody se mění s časem. Když jsem vydával v roce 1998 svou první knihu o architektuře na Hranicku, vůbec jsem nepočítal s tím, že bych se mohl s takovým tématem s důvěrou obrátit na jakékoliv nakladatelství. Musel jsem si jej tedy založit. A také se mi tím podařilo knihu vydat a následně prodat, aniž bych musel mít velké finanční prostředky. Myslel jsem, že nakladatelství zakládám jen pro tuto knihu, ale později jsem takto vydal i další knihy. Otázka je, zda spadám do kategorie samo nákladu, když jsem vydal na čtyřicet knih a jen asi na polovině jsem se podílel také jako autor. A druhá otázka je, zda se v kategorii samo nákladu nepohybuje většina autorů, když musí sami sehnat finanční prostředky a donést je velkému nakladateli, který jim pak knihu vydá.

2. Jaký variantu upřednostňujete u svých vlastních knih?

Podle okolností. Jako umělec potřebuji občas publikovat svůj projekt, jako historik umění a editor píši knihy nebo pomáhám s knihami jiných autorů. Konkrétní téma si samo řekne, co je vhodnější. Někdy je příjemné se nemuset starat o organizační záležitosti, shánění peněz a tisk a jen odevzdat výběr fotografií a text a pak jen konzultovat práci grafika. Jindy je zase dobré mít vše pod kontrolou od obsahu, vzhledu knihy až po distribuci. Jsem odchovancem modelu devadesátých let. Pokud jsem chtěl něco dělat nebo ať něco zajímavého vznikne, nezbývalo, než si vše udělat sám, používal jsem jen grafika. Nebylo nakladatelství nebo odborné pracoviště, které by vám s tím mohlo pomoci. Teď se ale snažím začleňovat do projektů další lidi a vydávat knihy v týmu.

3. Jakým způsobem financujete své knihy? Dáváte přednost grantům, nebo fundraisingu nebo vlastním zdrojům?

Většina knih vzniká jako kombinace všech těchto možností.

4. Uvažoval jste o crowdfundingu? Co si o něm myslíte? A to nejen v souvislosti se získáním prostředků, ale i formou PR?

Právě teď připravujeme crowdfundingovou kampaň, a to jak s cílem získat další prostředky tak představit knihu potenciálním zájemcům. Ideální na takové získávání prostředků byl šumperák, připravovali jsme shánění peněz přes Hithit, ale nakonec jsme si vyhodnotili, že by to bylo organizačně velmi náročné. Téma bylo natolik atraktivní, že si pr dokázalo získat samo. Prostor mu věnovala všechna tištěná média, televize i rádia.

5. Jak řešíte propagaci svých knih? Crowdfunding, soutěže, pr články, média...?

To je nejcitlivější místo. Vydal jsem třeba knihu, kterou považuji za důležitý počin, ale protože jsem hned musel pracovat na dalších knihách a neudělal jsem ji propagaci, moc se neprodává. Dělán toho tolik a jsem vázán tolika povinnostmi, že pokud se začnu výrazněji věnovat jedné stránce, trpí další části projektu. Proto je vhodným řešením tým...

6. Jak řešíte distribuci? Vlastní web / Kosmas / vybraná knihkupectví apod.?

Pracuji se všemi těmito formami. Většinu knih vydávám ve větších nákladech a každá z těchto forem mi pomáhá dostat knihu mezi další zájemce, které bych jinak neměl možnost oslovit.

7. Jste spokojený s tím, jak funguje český, případně světový, knižní trh? (a myslím hlavně autorské a umělecké publikace...)

Český trh příliš nefungoval, teprve poslední léta se to začíná zlepšovat.

8. Jaké jsou reakce veřejnosti na Vaše knihy? Jste s ní spokojený, splnilo to Vaše očekávání?

Dovoluji si ten luxus, že dělám to, co považuji za správné. Co vydávám, to vyplňuje nějaké prázdné místo v reflexi umění a nebo to dělám způsobem, jak to v českém prostředí není zavedené. Knihy tedy nemusí podbízet, aby se prodávaly, a nemusím volit témata, která budou s jistotou atraktivní. Částečně mne živí učení, zbytek si musím vydělat na volné noze, ale ne za každou cenu. Nemusím se zodpovídat žádné vědecké instituci, riskuji jen své jméno, když se soustředím na nějaké kontroverznější téma. Mohu se třeba věnovat fenoménu šumperák, protože nejsem etablovaný teoretik architektury nebo projektu Slušovice, které je třaskavé jak politicky tak naráží na mantinely dobově vnímané umělecké fotografie. Při takovém přístupu si prostě musíte zvyknout, že někdy vydáte knihu, která vám zabere léta práce, ale bez velkých finančních prostředků ji nedokážete dostat do povědomí a také si na sebe nevydělá a jindy si zpracujete odpočinkové téma a nestiháte reagovat na mediální zájem.

9. Uvažujete o tom, kdo je cílová skupina Vašich knih?

Každá výstava nebo kniha je pro mne dialog s divákem nebo čtenářem, hledám, jak jim to co nejlépe říct, i když to neznamena, že bych se chtěl podbízet nebo zbytečně zjednodušovat. Soustředím se na vnímavého poučeného diváka, chci, abych jej zajímal a něco nového mu přinášel.

10. Další knihu byste vydal samo nákladem nebo dal přednost velkému nakladateli? A proč?

Většinou si kniha sama řekne, co potřebuje. Rád pracuji se zavedenými nakladateli, kteří jsou spolehliví a profesionálně vyřeší řadu starostí. Odvedu si svůj díl práce, za který si ručím, dostanu honorář a můžu se soustředit na jinou práci. Naopak vydat knihu ve vlastním nakladatelství znamená řešit velké množství organizační práce, ale také máte projekt od začátku do konce pod kontrolou.

11. V čem pro Vás byla největší výhoda samo nákladu?

Vydat knihu ve vlastním nakladatelství je snazší a levnější, nemusíte dělat tolik kompromisů, když má kniha úspěch dostanete za ni větší honorář. Platíte za to tím, že jdete do velkého rizika a ztrácíte čas organizační prací, který byste mohli věnovat vlastní tvorbě. Navíc, dnes není až tak těžké knihu vydat, ale prodat a dostat k těm lidem, pro které bude mít smysl.

12. Udělal byste dnes něco jinak? Pokud ano, co by to bylo?

Mé nakladatelské aktivity vznikaly živelně, jak bylo potřeba něco vydat, nikdy jsem nebudoval nakladatelství. Dodnes se necítím být nakladatelem, ale především vizuálním umělcem a historikem umění, nakladatelské aktivity vznikaly z nouze, když nefungovaly instituce kolem mne. Dnes bych k tomu přistupoval koncepčněji. Někdy jsem se také snažil vyhovět kamarádům, i když jsem věděl, že by kniha mohla být lepší. To mne stále tlačí, i když takových knih bylo minimum.

13. Napadnou Vás další tři knihy o výtvarném umění v ČR vydané samo nákladem?

Současné knihy Evžena Sobka, Imko Vebera, Marka Matušíka, tvoje ziny a Hitchhike US, zařadil bych sem i Výchovný tutorial Venduly Knopové. Z polského prostředí mám dlouhodobě rád knihy Rafala Milacha a Ani Nalecké, z poslední doby Elegant Magy Sokalské. Vtipné je, že většina autorů vydává tyto své knihy vlastním nákladem i v různých zavedených nakladatelstvích. Důležité je, jak kniha vypadá. Ať už je v knize název jakéhokoliv nakladatelství, pokaždé zůstává na vás, abyste si na knihu získali peníze, šikovné spolupracovníky, uhlídali si tisk a potom ji zpropagovali. Pokud to chcete jinak, nezbyvá než se neohlížet na český kontext a zkoušet to přes nakladatelství, soutěže a festivaly v zahraničí.

Tereza Zelenková

1. Než si knihu vydala, kontaktovala jsi už zavedená nakladatelství nebo jsi od začátku věděla, že ji chceš vydat sama?

Publikace byla vydána jako katalog k me samostatně vystavě v Legion TV v Londýně. Od začátku byla koncipována jako self-published book.

2. Jaká byla Tvoje zkušenost při jednání s vydavateli, pokud k ní došlo?

S vydavatelstvím jsem pracovala jen jednou a bylo to s Morel books. Zkušenost mám skvělou a plánujeme další spolupráci.

3. Jaké byly Tvoje pro a proti pro vydání jako self-publish?

Byla to už moje čtvrtá publikace, kterou jsem si vydala a vytvořila sama, od konceptu, přes design a vlastní produkci. Na tomhle procesu me baví svoboda a bezprostřednost, a v podstatě celý proces produkce knihy a její distribuce tzv. na vlastní pěst. Velké proti je nedostatek financí z mé strany, a proto snížená kvalita tisku a nemožnost vytvořit pevnou vazbu v počtu 100 ks a více. To ale nemusí být úplně proti, méně je někdy více. A pak samozřejmě publicita, do které normální nakladatelství investuje peníze a má ji zaručenou účastí na veletrzích a v časopisech. U self-published books je to trošičku obtížnější a u mne se to většinou děje víc spontánně, ale zase ty knihy nemají takový dosah.

4. Jak si získávala finance na knihu? Usilovala jsi o granty? Crowdfunding? Nebo vlastní zdroje?

Ja to většinou resím z vlastních zdrojů, ten finanční limit me na tom docela baví, možnosti designu a edice se pak dost zuzí a člověk musí být kreativní s málem. The Absence of Myth byla financována grantem Art's Councilu, asi £400, ale ten dostala galerie, se kterou jsem spolupracovala takže osobně jsem si o žádný grant nežádala.

5. Jak dlouho Ti trvalo knihu vydat? Od původního nápadu až po křest?

Asi měsíc. Fotky jsem měla, ale plánovala jsem jenom výstavu. Galerie me ale přesvědčila, at vydám i malou publikaci, která by výstavu doplnila. Bylo to hlavně kvůli mým předeslým knihám, které měly vcelku úspěch, takže to je často vnímáno jako nedílná součást mé praxe.

6. Který zdroj financování Ti přijde nejlepší (pominu-li vlastní zdroje) a který nejméně spolehlivý?

Pokud ti někdo dá peníze, jako třeba nakladatelství (a to není samozřejmostí). Tak to je asi nejjednodušší cesta. Jinak asi cokoliv, důležitý je výsledek, ne prostředky.

7. Jak řešíš propagaci své knihy? Crowdfunding, soutěže, pr články, média...?

Ja ji roznášela po knihkupectvích a pak je třeba nosim s sebou a občas narazim na nekoho, kdo o to ma zajem a ma moznost to nejak propagovat. Dost mi pomohla spoluprace s Morel books, nakladetstvi ktere ma tak trochu kultovni status a prostřednictvím me knihy s nimi jsem získala nejakou fanouškovskou zakldanu. Pak taky socialni media, ruzna periodika. Osobne nikoho nekontaktuju, spis kontaktuji lidi me.

8. Uvažovala jsi o tom, kdo je cílová skupina Tvé knihy?

Jo, hodnekrat. Asi jsou to lidi, co maji radi stejny veci jako ja. No a pak je vždycky hodne lidi, kteri v tom něco vidi, nejak se jich to dotkne, jejich osobních zkušenosti a příběhu. Je to casto dost nevyspitatelne. Ja sve fotky a publikace delam hlavne tak, aby se libily mne osobne, takže cílovou skupinu nejak neresim, ale samozrejme me pak zajima, ktere lidi to oslovi a proc.

9. Jak řešíš distribuci? Vlastní web, Amazon, velký distributor, vybraná knihkupectví apod.?

Vlatni web je asi 75% a pak vybrana knihkupectvi. Ze zacatku jsem tam sla osobne bez sjednane schůzky a ukazala knizku, zeptala se jestli maji zajem atd. Ted uz mam osobni kontakty takže to resim pres email a postou.

10. Jsi spokojená s tím, jak funguje český, případně britský knižní trh? (a myslím hlavně autorské a umělecké publikace...).

O ceskem nemam tuseni, samozrejme znam Page Five, ale mimo to nakupuji akorát pres Kosmas a v antikvariátech a nevím, jake jsou moznosti pro self-publish a artist books.

Britsky funguje asi dobre, je super, ze se tady na knihy neplati dane, coz je opravdu osvíceny pristup. Vim, ze Amazon představuje velky problém, hlavne pro mala nakladatelstvi. Casto knihy prodaji pod cenou a to tak, ze na ni vydeji treba jen par penci. Amazonu je to jedno, ale pro vydavatele to znamena, ze od nich zakaznik knihu nekoupi za plnou cenu, ktera je postavena tak, aby z toho ten vydavatel mohl vůbec prezit, pokud dela knihy v nakladu treba 1000 a ne 20 000 jako mainstream nakladatelstvi.

11. prodáváš vůbec knihu v ČR?

Pres muj web klidne, ale nemam zadneho distributora nebo obchod v CR. Nikdo zatim nevylsovil zajem a ja to nejak aktivne neresila.

12. Jaká byla reakce veřejnosti na Tvoji knihu? Jsi s ní spokojená?

Ta reakce se ze zacatku hodne odvíjela podle reakce na vystavu, ktera byla vnimana velmi kladne. Obdržela jsem skvělou recenzi v The Guardian a jinych periodikách, coz me hodne potesilo,

protože to byla malá výstava v téměř neznámé galerii. Publikaci lidé kupují dříve a zájem o tyto práce je pořád. Já jsem s touto knížkou vcelku spokojena, asi bych změnila ten úvod od Daniela C. Bligha, Bylo to dost narychlo a už se to nedalo změnit nebo vyhodit. Taký jsem pak ještě doplnila jeden dost důležitý text o fotografii hrobu Georgese Batailla, která knihu uzavírá. Je škoda, že tam není.

14. Vydala bys další knihu znovu samonákladem nebo bys dala přednost velkému nakladateli? A proč? Pokud ano, kterého bys upřednostnila?

Jo, vydala. Ale v blízké budoucnosti plánuji spolupráci s vydavatelstvím. Vcelku mi vadí ta kvalita tisku, rozsah knihy, vazba atd. Na některé věci se to skvěle hodí, hlavně na menší projekty, ale můj momentální projekt si zaslouží trošičku víc.

15. Napadnou Tě další tři knihy o fotografii v ČR vydané jako self-publishing?

Ne, vůbec netuším, jaké knihy jsou v ČR vydány jako SP. Ta scéna je dost uzavřená (aspoň se tak jeví) a já nemám dostatek osobních znalostí mezi českými a v Česku žijícími umělci a fotografy. Takže bohužel nevím. Jinak normálně vydané knihy v ČR kupuji často, naposled knihu Libuse Jarcovjakové od vydavatelství Wo-men.

16. Pokud bys ses zajímala další podobné self-publish knihy, kde bys je hledala?

Skvělý zdroj je samozřejmě platforma Self-Publish Be Happy. Jinak většinou na ně nepřiřazuji přímo přes práci nějakého člověka, kterého sleduji, neboť mě zajímá jeho tvorba. Dale samozřejmě knihkupectví, internet, atd. Já to nevyhledávám, police v knihovně se mi prohýbají a není místo. Ale pokud si ke mně něco najde cestu a opravdu mě to zaujme, tak bez prodlení vytahuju vrtačku a přidávám další police!!;))

Imrich Veber

1. Než si knihu vydal, kontaktoval jsi už zavedená nakladatelství ať už v ČR nebo v zahraničí nebo jsi od začátku věděl, že ji chceš vydám sám?

HOMOurban formálně vydal Tomáš Pospěch v jeho nakladatelství, ale víceméně proto, že jsem nevěděl, že o ISBN mohu požádat jednoduše sám. Jinak jsem nikdy žádné nakladatelství nezkoušel kontaktovat. Ne ani tak proto, že by mě to nezajímalo, ale vždy jsem na vydání měl prostředky, které byly vázány granty a nakladatel by do tohoto možná přinesl další administrativní komplikaci.

2. Jaké byly Tvoje pro a proti pro vydání samonákladem?

Vlastní náklad mi je sympatický v tom, že ovlivníš celý proces, můžeš relativně přesně ovlivnit podobu knihy, nemusíš dělat kompromisy (kromě technologií a cen materiálu) a komukoli se podřizovat. Když byl BLOK 62 ve stavu makety, tak se mi stalo, že by nad vydáním možná jeden velmi známý nakladatel i uvažoval, musel by se ale změnit formát knihy kvůli distribuce. To bylo pro mě nepříjemné – kniha je řešená v novinovém formátu, který byl pro mě a pro tu věc důležitý a nebyl jsem ho ochoten obětovat s vidinou vydání pod renomovanou značkou.

3. Jak snadno/obtížně se ti dařilo shánět peníze? Víš, že jsi získal nějaké granty. Pokrylo to Tvé náklady nebo jsi musel investovat i své prostředky?

Paradoxně jsem s financemi nikdy velký problém neměl. Ne že bych na to nemusel hledět, ale vždycky jsem nějaký grant měl. A tím, že nejsem schizofrenní mezi volnou tvorbou a civilním životem, ale co dělám, taky žiju, tak řada nákladových položek v grantu jsou moje běžné výdaje, tak se to daří rozumně vyúčtovat. Některé práce na knize jsem ostatním ale často platil vlastním printem.

4. Jak dlouho Ti trvalo knihu vydat? Od původního nápadu až po křest?

To je vždycky dlouhodobý proces a málokdy hned na začátku plánuji knihu. Většinou mám něco rozpracovaného a když mám pocit, že se to chýlí ke konci, tak podám grant no a když to dopadne, tak mám zároveň závazek ty věci dotáhnout do konce. Tak HOMOurban jsem začal někdy v roce 2007 (to jsem ještě neměl ani název a už vůbec jasný cíl) a kniha vyšla až v prosinci 2012. Třeba Mejdan jsem začal v roce 2008 ještě pod jiným názvem, v průběhu vyšly dva katalogy a vlastně až v roce 2015 jsem věděl, že chci vydat knihu. Postupně se podařilo získat podporu města Opava, později Moravskoslezského kraje a nakonec to vydání podpořila také Galerie Valchařská, potažmo Robert Helbich a jeho tiskárna. A moje poslední kniha začala vznikat v Košicích v roce 2015 (opět bez vědomí knihy), v roce 2016 už jsem o knize uvažoval, sešlo se několik zdrojů financování jak na práci, tak vydání (od Visegrádského fondu, přes město Košice,

až po Arctic Paper) no a kniha nakonec vyšla minulý týden. Takže čas strávený na realizaci je různý, vždycky ale šťastný!

5. Zvažoval jsi i crowdfunding? Jaký na něj máš názor?

Zvažoval, ale vzhledem k tomu, že jsem peníze měl, tak jsem nikdy neměl potřebu ho uskutečnit. Navíc mi přijde, že je to obrovské úsilí odkázané na obecný vkus a navíc člověk potřebuje mentál na sebepropagaci a na to já nemám a nebaví mě to. Ale ten obecný vkus mi teď připadá jako největší „problém”. Je docela možné, a teď nemyslím mé knihy, že skutečně kvalitní a zlo-mové věci by na podporu crowdfundingu nedosáhly, protože by jednoduše netrefily očekávání toho davu ochotného platit. Neplatí to ale absolutně a celé je to složitější.

6. Který zdroj financování Ti přijde nejlepší (pomíná-li vlastní zdroje) a který nejméně spolehlivý?

Všechno má pro a proti. Ideální stav je určité renomé, které ti umožní vydat knihu s určitou jistotou, že se ti třeba i tvé vlastní prostředky vrátí. A pokud teda uvažujeme o mladších autorech, kteří se teprve snaží prosadit, tak si myslím, že jsou nejlepší granty a stipendia. Nejlépe kombinace několika takovýchto zdrojů, které ti umožní zaplatit práci na tom daném tématu a zároveň ti zaplatí prezentaci toho výsledku ať už v podobě výstavy nebo knihy. Problém je, že se komise často snaží uspokojit příliš moc projektů (často nezajímavých), čímž poníží jednotlivé částky a tím pádem autoři dostanou minimální prostředky, za které by jinde ani knihu nezačali řešit. Tady jsme zvyklí dělat knihu za minimální peníze, což se může odrazit v kvalitě. Tzn. že nemáš dost prostředků na postprodukcii, tak si řadu věcí děláme sami a tak trochu na koleně. Mně ale tenhle přístup v něčem i přes to všechno přijde sympatický.

7. Jak řešíš propagaci své knihy? Crowdfunding, soutěže, pr články, média...?

S propagací mám největší problém, kniha mě trochu přestává zajímat v okamžiku tisku a začínám se pouštět do nových věcí. Takže se nějak extrémně nesnažím knihy někam tlačit. Sem tam se někdo ozve, pošlu to na pár výstav a festivalů, někdy někdo něco napíše a tak.

8. Jak řešíš distribuci? Vlastní web / Kosmas / vybraná knihkupectví apod.

Distribuce souvisí s předchozí odpovědí. Měl bych se tomu prodeji a propagaci věnovat daleko více, ale raději tvořím než administruju. Moje knihy sem tam v knihkupectvích jsou, ale není to z mé strany nějak systematická práce.

9. Jsi spokojený s tím, jak funguje český, případně světový, knižní trh? (a myslím hlavně autorské a umělecké publikace...)

Já si až moc dobře uvědomuju, že by se vůbec nic nestalo, kdyby moje knihy neexistovaly a nikdy nevyšly. Jsem rád za každý výtisk, který si někdo třeba koupí a má z něj radost. Mám na chvíli pocit, že ty věci mají smysl.

10. Jaká byla reakce veřejnosti na Tvoji knihu? Jsi s ní spokojený?

Reakce bývají různé, ale vesměs pozitivní. Ne že by nebylo co vytknout, ale člověk se většinou dostane do kontaktu s lidmi, kteří ty knihy a práci mají rádi. A přitom by mě zajímal přesný opak, abych mohl třeba něco změnit.

11. Uvažoval jsi o tom, kdo je cílová skupina Tvé knihy?

O cílové skupině vůbec neuvažuji v tom smyslu, že bych jí přizpůsoboval obsah a podobu knihy. Musím se s tím poprat hlavně sám se sebou a pak jsem spokojený.

**12. Vydal bys další knihu znovu samonákladem nebo bys dal přednost velkému nakladateli?
A proč?**

Nevím co bude další, pokud to bude mít smysl, klidně to u někoho vydám, jestli ne, udělám to sám.

13. V čem pro Tebe byla největší výhoda samonákladu?

Svoboda.

14. Udělal bys dnes něco jinak? Pokud ano, co by to bylo?

Nevím, už si ty knihy nějak fungují a věřím že všechno, co se děje, má nějaký význam.

15. Napadnou Tě další tři knihy o výtvarném umění v ČR vydané samonákladem?

Moc to nesleduju. Ale určitě Vendula Knopová (i když to nebyl úplně samonáklad), Milan Bureš a Vojtěch Veškrna.

16. Pokud bys ses zajímal další podobné knihy vydané samonákladem, kde bys je hledal?

Většinou to dojde nějakým newsletterem, nebo na fcb ze specializovaných webů. SPBH a tak.

Bára Baronová

1. Přestože si už vydala řadu knih a nejenom svých, stále mi připadá, že funguješ spíš jako samonakladatel. Jak se vnímáš Ty?

Já se vlastně vůbec jako nakladatelka nevnímám. Nikdy jsem neměla ambice se jí stát. Vnímám se hlavně jako literární dokumentaristka. Moje vlastní projekty jsou pro mě prioritou. Ale když dostanu příležitost zapojit se do zajímavého projektu, na kterém mohu i já sama pracovat konceptuálně, editorsky – na Západě se teď používá slovo „kurátorsky“ – tak neodolám a do tvůrčího procesu se zapojujím. Loni jsem se takto zapojila do dvou ohromných projektů – knihy-objektu Jindry Štreita a literárně-fotografických deníků Libuše Jarcovjákové. Kdyby tvůrci trvali na konzervativním pojetí, do spolupráce bych nešla. Ale díky tomu, že jsem mohla knihu sama i nějakým tvůrčím způsobem ovlivnit, nemohla jsem odmítnout. Teď jsem si chtěla dát pauzu a soustředit se jen na svoje dokumentární projekty – mám jich rozpracováno hned několik – ale cestu mi zkřížil jeden mezinárodní projekt, který mám možnost opět tak trochu „kurátorovat“, tak se té nálepky „nakladatelka“ asi nezbavím.

2. Než jsi se pustila do vydávání, zkoušela jsi své projekty vydat u již zavedených vydavatelství?

Pro první knihu jsme s Ditou oslovily několik nakladatelství, ale místo smlouvy jsme dostaly spíš jen různá doporučení, tak jsem se rozhodla knihu vydat sama – padly na ni všechny mé úspory a ještě jsem si půjčovala od přítele.

3. Jaké byly Tvoje pro a proti pro vydání samonákladem?

Proti bylo jediné – vydat knihu, aby byla hezká, kvalitní, stojí strašné peníze. Taky to samozřejmě stojí hodně energie a času, ale protože mě to baví, tak tyto dvě další věci neřeším. Pro je asi tisíc věcí – mohu spolupracovat s lidmi, které mám ráda, sama si hlídám finance, výdaje, příjmy, sama se rozhoduju, kde se kniha bude prodávat, za jakých podmínek (i když tohle neplatí stoprocentně, protože třeba neovlivním různé spekulanty na trhu přeprodávající knihy z distribuce v rámci různých pokoutných online shopů). Sama se rozhoduju, která média oslovím, komu knihu daruji. Těch výhod je milion a jedna navíc.

4. Jak snadno/obtížně se ti dařilo shánět peníze na první publikaci? Musela jsi investovat i své prostředky?

První publikaci jsem hradila výhradně ze svých peněz, něco jsem si půjčila ještě od přítele. Část peněz jsme získali crowdfundingem. A některé věci – například retuše fotografií, si platila sama Dita. První grant jsme získali až na naši pátou publikaci. Dvě předchozí knihy nám ale už pomohly částečně financovat dva spolupracující subjekty – jedním byla galerie, druhým tiskárna.

5. Jak dlouho Ti trvalo vydat první knihu od původního nápadu až po křest?

První kniha trvala asi čtyři roky. Ale o tom, že ji vydám sama, jsem se rozhodla teprve půl roku před tím, než kniha vyšla.

6. Jak se Ti osvědčil crowdfunding? Budeš v něm dál pokračovat? Pokud ano, kterou platformu preferuješ a proč? Plánuješ crowdfunding i na zahraničním portálu?

Crowdfunding je nedílnou součástí našich projektů. Na workshopu učím, že není jenom zdrojem financování, ale také základem databáze našich kontaktů, a samozřejmě také podstatným marketingovým nástrojem. Crowdfunding budu využívat i v budoucnu.

Rozhodně jsem pro českou platformu, mám ráda hithit. V zahraničí se mi velmi těžko hledá cílová skupina – tamější trh neznám, nemám navázány mediální kontakty, tudíž mám téměř nulovou šanci, abych téma dostala do médií. Tady v Česku si vše poctivě budu a využívám hodně právě onu databázi pracně shromážděných kontaktů. K tomu zahraničí – řeším teď jeden mezinárodní projekt, kde možná jako alternativu zvolím i zahraniční crowdfunding, ale poběží určitě paralelně s tím českým.

7. Který zdroj financování Ti přijde nejlepší (pominu-li vlastní zdroje :) a který nejméně spolehlivý? Např. Fundraising – sponzoři, granty, crowdfunding.

Je nutné budovat si systematicky vícezdrojové financování. U posledních knih jsem ráda, že nám financování už funguje poměrně zdravě – to znamená – využívám crowdfunding, využívám granty (na každý projekt píšeme dva až tři – Ministerstvo kultury, městské části, regiony, Státní fond kultury...) a pokoušíme se také o firemní fundraising. Velmi se zadařil u knihy Kde domov můj Jindry Štreita, kde se nám podařilo navázat velkorysou spolupráci s firmou Model Obaly. A i u dalších knížek slavíme dílčí úspěchy – firmy nás nemusí podpořit velkou částkou při výrobě, ale například si pak pořídí limitovanou edici naší knihy. Velkou část prostředků se nám daří v neposlední řadě získávat od přátel našeho nakladatelství – jsou to lidé, kteří si od nás pořídili již více knih, někteří mají dokonce všechny. Díky jejich podpoře – nákupu našich knih – jsme schopni fungovat.

8. Na co nejvíc spoléháš při propagaci své knihy? Crowdfunding, soutěže, pr články, média...?

Je to mix všeho. Velmi pečlivě připravuji crowdfunding, píšu PR zprávy, komunikuji s médii – snažím se být vždy vstřícná, laskavá, věnovat novinářům kopie našich knih. Nejvíce energie ale asi vkládám do newsletterů, kterými komunikuji s našimi čtenáři, píšu jim, co je nového, co se chystá, když se nám něco podaří. A v neposlední řadě obesílám knižní soutěže. Není jich moc – Magnesia Litera, Nejkrásnější knihy, Bratislava, Arles. Naše knihy jsou speciální v tom, že hodně kombinují obraz a text – a takových soutěží ve světě moc není. Neděláme čistě fotografický žánr, takže soutěže s výhradně fotografickým zaměřením ani neobesílám. Soutěže jsou zajímavé –

člověka velmi motivují, zvlášť pokud je soutěživý typ – pomohou mu také marketingově. Ale všechno to v prostoru rezonuje vlastně jenom pár týdnů, maximálně měsíc. Soutěže rozhodně nepřeceňuju. Na soutěžích mám vlastně nejraději to, že se při vyhlášení člověk setká s mnoha inspirativními jedinci, má možnost zjistit, jak se dělají knihy jinde ve světě. Jinak v otázce soutěží sdílím ještě jednu zajímavou zkušenost – za mnoho přihlášek do soutěží se platí – a nemalé peníze. Jedna přihláška vyjde nakladatele klidně na několik tisíc. Je proto důležité zvážit, která soutěž má vůbec kredit a může být nakladateli a tvůrci prospěšná.

9. Který kanál distribuce je pro Tebe nejdůležitější? Víš, že dost si chválíš kosmas, ale stále posíláš hodně knih osobně...

Kosmas je základ, přes něj prodám tak 70 % produkce. Pár knih prodám měsíčně přes e-shop, jde to ve vlnách, většinou prodej kopíruje nějakou zmínku v médiích. Pár knih se prodá přes akce typu KNIHEX nebo MeatDesign, část nákladu prodáme přes naše spřátelené obchody, jako je například PageFive, Leica Gallery nebo Knihex.

10. Jsi spokojená s tím, jak funguje český, případně světový, knižní trh? (a myslím hlavně autorské a umělecké publikace...)

Český knižní trh funguje docela dobře – pokud to teď čerstvě mohu srovnat s Austrálií. Nejdřív si ale budu stěžovat – Svět knihy byl dlouhá léta pro malé nakladatele totálně nedostupnou akcí. Místo aby se podporovala kvalitní česká kniha, prostor dostávala velká mainstreamová nakladatelství, která často prodávala hlavně překladovou literaturu. S novým vedením teď čekáme snad alespoň nějaké změny k lepšímu – ale nějaký čas to ještě určitě potrvá.

Nebýt Karolíny Voňkové – KNIHEXu, Tabooku v Táboře a dalších knižních akcí v regionech, nebyla by v Česku pro nás nakladatele žádná důstojná platforma. Díky Karolíně a dalším podobným nadšencům, třeba kolem Baobabu, se v Česku rozvíjí naprosto zdravá platforma pro malé nakladatele, kterou nám podle mě všude jinde závidí. Teď zrovna mám pocit, že žít v Česku a dělat knihy je hodně dobré. Ministerstvo kultury vypisuje zajímavé granty, existují tady profesní soutěže, které upozorňují na zajímavé knižní počiny, malonakladatelská platforma je živá, diversitní. Jediné, co mě trápí, je podvratnost nenasytných online eshopů, kteří na knihách parazitují. Ale to by bylo na dlouhou debatu.

A další věc, která mě štve – je hodně těžká cesta českých knih ven do světa. Poté, co jsem si teď přečetla knihu Biodiversity od australské nakladatelky Susan Hawthorne, jak v západním světě systematicky narušuje trh Amazon a podobné subjekty, zavrhl jsem možnost jít do zahraničí touto cestou. Ještě donedávna jsem se také bavila tím, za kolik bych naše nakladatelství někdy v budoucnu prodala nějakému velkému hráči. Ale Susanina kniha mi otevřela oči. Nechci žít ve světě,

kde je všechno zglobalizováno, zmasověno, předžvýkáno. To se bohužel teď na Západě děje. Trnu hrůzou, abychom se tady v Česku také nenechali zlákat nějakou chimérou a nezaprodali se. Takže když se na naše knihy podívám v rámci světového trhu, jsem šťastná, že jsme se etablovali na tom českém. Cokoliv dalšího je nadstavba – a já nepůjdu ven za každou cenu. Věřím, že pokud je kniha dobrá, na světový trh se dostane sama. Naštěstí já mohu rozhodnout o jejím osudu, v jaké podobě a za jakých podmínek to bude. A jak jsem už psala, nebude to za každou cenu.

Jinak ještě poslední srovnání s Austrálií – Sydney má několik milionů obyvatel – a jen dva tři dobrá knihkupectví, navíc poměrně malá. Všechna ostatní zavřela, neustály to na trhu. Zkušnosti hovoří o tom, že jít cestou komunitního knihkupectví je řešení, jak přežít. Myslím, že v Česku se to – minimálně v Praze – docela daří. Jinak ta komunitní orientace se vztahuje určitě i na nakladatelskou praxi.

11. Co by jsi zlepšila? Je to například fixní cena knihy nebo nižší dph?

Teď jsem zrovna četla, že fixní cena není řešení. A nevím, jestli by neznamenal ohrožení volného trhu. Nižší DPH podle mě také není řešením – rozhodně by neznamenal úsporu u čtenářů. Já osobně bych zavedla to, že pokud uzavřu smlouvu s distributorem, může prodávat jen „koncovému zákazníkovi“, případně kamennému knihkupci. A pokud uzavře smlouvu s online knihkupcem, tak pouze tehdy, pokud dodrží podmínky, které distributor uzavřel se mnou. Pak by žádná fixní cena zákonem nemusela být dána. Je to ale utopie myslet si, že slušnost, zodpovědnost, etika jsou v byznyse uctívány více než peníze.

12. Jaká byla reakce veřejnosti na Tvé první knihy? Jak bylo těžší najít první zákazníky?

Měli jsme štěstí. Od první knihy máme veskrze jen pozitivní ohlasy. Zákazníci přišli sami na základě mixu aktivit, které jsme kolem vydání uskutečnili.

13. Uvažuješ o tom, že bys další knihu nechala udělat velkému nakladateli? Např. V případě zahraniční edice?

To je teď moje velké dilema. Dlouho jsem si to přála. Ale teď opravdu nevím. Nemám zájem, aby se moje knihy tiskly kdesi v Číně a já nad nimi neměla kontrolu. Nesouhlasím s tím. Velmi se hlásím k myšlence bibliodiverzity.

14. Udělala bys dnes v době Tvým začátků něco jinak? Pokud ano, co by to bylo?

Dlouho jsem se bránila grantům. Domnívala jsem se, že když žijeme v kapitalistické společnosti, tak by moje aktivity měly generovat zisk. Bylo v tom dost naivity. Ještě pár let mi potrvá, než se dostaneme s našimi knihami do zisku a vrátí se mi veškeré nainvestované peníze. Takže bych mnohem dříve šlápla do grantů a vůbec bych se více zabývala i fundraisingem.

15. Napadnou Tě další tři knihy o výtvarném umění v ČR vydané samonákladem?

Knihy primárně o výtvarném umění vydané samonákladem ne. Ale úžasné knihy vydává Anička Pleštilová, nakladatelství bylonebylo. Anička miluje knihařské řemeslo, takže si spoustu knih i sama svázala. Jinak na kurzu jsem měla pár zajímavých studentů – třeba ženy kolem květinářství Efemér teď chystají samonákladem nádhernou publikaci, na tu se těším. Jinak mám ráda uutěrky od nás z regionu. Na Vánoce jsem si od nich pořídila knihu-obraz.

16. Pokud bys ses zajímala o další knihy o výtvarném umění vydané samonákladem, kde bys je hledala?

Knihex, Tabook, SELF v Bratislavě, Litr v Olomouci. Pak UMPRUM, univerzity v Plzni, Ústí nad Labem, ve Zlíně, v Opavě, studenti dělají zajímavé věci.

Milan Bureš

1. Než si knihu vydal, kontaktoval jsi už zavedená nakladatelství ať už v ČR nebo v zahraničí nebo jsi od začátku věděl, že ji chceš vydám sám?

Nikoho jsem nekontaktoval, samozřejmě jsem se zajímal o to jak to ve vydavatelstvích funguje, ale bylo mi jasné, že si knihu budu vydávat sám.

2. Jaké byly Tvoje pro a proti pro vydání samonákladem?

Pro: Naprostá svoboda od začátku do konce. Proti: Finance a dodržení termínů, které jsem si stanovil.

3. Jak snadno/obtížně se ti dařilo shánět peníze? Víš, že jsi získal nějaké granty. Pokrylo to Tvé náklady nebo jsi musel investovat i své prostředky?

Vydání knihy zaplatila firma, se kterou jsem spolupracoval a u které jsem si částku odpracoval.

4. Jak dlouho Ti trvalo knihu vydat? Od původního nápadu až po křest?

Fotografie vznikaly v průběhu více než tří let. Samotnou knihu bych odhadoval na proces trvající rok.

5. Zvažoval jsi i crowdfunding? Jaký na něj máš názor?

Zvažoval, pokud bych nesehnal finance ze soukromého sektoru. Crowdfunding je naprosto skvělá platforma pro podporu věcí, které by jinak vzniknout nemohly.

6. Který zdroj financování Ti přijde nejlepší (pominu-li vlastní zdroje :) a který nejméně spolehlivý?

Mám pouze jednu zkušenost a ta se mi osvědčila.

7. Jak řešíš propagaci své knihy? Crowdfunding, soutěže, PR články, média...?

Web, sociální sítě, platformy tomu určené.

8. Jak řešíš distribuci? Vlastní web / Kosmas / vybraná knihkupectví apod.

Propagace a distribuce jde u samonákladu ruku v ruce. Ve chvíli kdy jsem se rozhodl o všechno starat sám, šlo o práci na plný úvazek. Čím více se knížka po internetu dostane k lidem, tím více potom zabaluješ obálky a chodíš na poštu.

9. Jsi spokojený s tím, jak funguje český, případně světový, knižní trh? (a myslím hlavně autorské a umělecké publikace...)

Nevím jestli rozumím otázce. Nevím jestli rozumím knižnímu trhu.

10. Jaká byla reakce veřejnosti na Tvoji knihu? Jsi s ní spokojený?

Reakce byla pozitivní. Překvapilo mne z jakých koutů světa se ozvali lidé, že by knihu rádi měli. Zároveň se mi skvěle osvědčila ve chvílích kdy jsem například žádal o práci nebo chtěl jen někomu udělat radost. Darovat vlastní knížku je výborný způsob jak se s lidmi sbližovat.

11. Uvažoval jsi o tom, kdo je cílová skupina Tvé knihy?

Ne.

**12. Vydal bys další knihu znovu samonákladem nebo bys dal přednost velkému nakladateli?
A proč?**

Otázkou je jestli by velké nakladatelství chtělo mou knihu vydat. Zrovna u knížky Sevastopol o tom silně pochybuji. Proto je skvělé mít jinou možnost.

13. Udělal bys dnes něco jinak? Pokud ano, co by to bylo?

Lépe bych pohlídal tisk. Připravil bych si víc času na propagaci a distribuci knížky. Obesílal bych soutěže.

14. Napadnou Tě další tři knihy o výtvarném umění v ČR vydané samonákladem?

Vendula Knopová - Tutorial, Vojtěch Veškrna - My Air Force, Andri Konontsev - Homecoming

15. Pokud bys ses zajímal další podobné knihy vydané samonákladem, kde bys je hledal?

Myslím, že Google a spojení slov selfpublish s čímkoliv bude fungovat skvěle. Pěšky bych to měl nejbliž do knihkupectví Page Five na Letné.

Vojtěch Veškrna

1. Než si knihu vydal, kontaktoval jsi už zavedená nakladatelství ať už v ČR nebo v zahraničí nebo jsi od začátku věděl, že ji chceš vydám sám?

Ze začátku jsem se hlavně soustředil na to, aby kniha byla podle mých představ. Věděl jsem, že kdybych v budoucnu chtěl oslovit nějaké vydavatelství, tak musím mít nejdříve vypracované výrobní procesy (vazba, obálka), vybraný papír i tisk. Kniha pro mne byla neprobádaným územím a přání, ji vydat, se mi honilo hlavou. Bylo však spíše ve formě snu než jako konkrétní představa. Když se kniha blížila do finále a já jsem viděl, že reálný produkt by možná bylo zajímavé někomu nabídnout k vydání, myslel jsem například o vydavatelství Bigboss. Nikdy jsem je však nekontaktoval.

2. Jaké byly Tvoje pro a proti pro vydání samonákladem?

V době, kdy jsem pracoval na své knize jsem také pracoval pro Sputnik Photos. Měl jsem tedy štěstí, protože jsem si mohl zblízka osahat jak self-publishing, tak práci s vydavatelstvím. Někteří autoři Sputnik Photos vydávali knihy vlastními silami a někteří měli například přiděleno vydavatelství (hlavní cena v soutěži). Viděl jsem, že práce s vydavatelstvím je dobré z finančního a distribučního i technického hlediska, ale na druhou stranu autora svazuje. Vydavatelství často pracuje se svou tiskárnou i introligátorem. Pokud má tedy autor na mysli nějakou netradiční formu publikace, není úplně jednoduché vydavatele přesvědčit například o změně introligátora. Problémy mohou být také s kontrolou kvality. Pokud se jedná například o vydavatelství v zahraničí (kvůli ceně, nebo jiným okolnostem) není často v silách autora jezdit a kontrolovat jednotlivé testy. Při self-publishingu má autor kontrolu nad všemi elementy a je na něm se rozhodnout, jestli vyšší cena knihy dokáže pokrýt tento složitější proces. Zjednodušeně by se tedy dalo napsat, že u vydavatelství je potřeba dělat kompromis způsobený strukturou vedení a u self-publishingu finančními možnostmi. Samozřejmě vše záleží od případu a výhody, či nevýhody se mohou často prolínat. Při self-publishingu se také autor nemusí zabývat deadlinem.

3. Jak snadno/obtížně se ti dařilo shánět peníze? Víš, že jsi získal nějaké granty. Pokrylo to Tvé náklady nebo jsi musel investovat i své prostředky?

Jedniný grant, který jsem získal byla EVS (Evropský dobrovolnický servis). Jsou to peníze, které mi umožnily přežít ve Sputnik Photos a netýkaly se přímo vydání knihy. V grantu jsou malé částky, které je možno investovat do „technických potřeb dobrovolníka“. Dá se do toho namontovat kupování karty do fotoaparátu, ale i například vazba části knih u introligátora což bylo konkrétně mé využití. Zbytek (tisk, obálku, propagaci) jsem si hradil ze svého.

4. Jak dlouho Ti trvalo knihu vydat? Od původního nápadu až po křest?

Nad obsahem knihy jsem pracoval dva roky a jeden rok jsem věnoval technické stránce knihy (sazba, materiál, tisk).

5. Zvažoval jsi i crowdfunding? Jaký na něj máš názor?

O crowdfundingu jsem přemýšlel, ale nebyl jsem si jist, jestli je to pro mou knihu správné řešení. Jde mi o to, že bych se doopravdy musel obout do propagace a já docela nerad křičím něco do světa. Tématem knihy je má láska k letectví a představ si, že tak nějak bych to musel komunikovat ven. Nejsem si jist, kdo by byl ochoten investovat do nějaké mé „lásky“. Kdyby kniha byla výhradně o českém letectví a přinášela by nějakou hodnotu pro veřejnost, tak bych myslím lépe sám sobě odůvodnil, proč bych měl chtít od lidí peníze. Ale uznávám, že to je velmi subjektivní. Jde prostě o to, jestli má člověk na to, si o peníze říct a nebo ne. Já jsem na to, při mé myšlence o crowdfundingu, nemel.

Obecně si ale myslím, že je to legitimní a rozumný způsob, jak financovat své nápady. Například Rob Hornstra se svými knihami na crowdfundingu přímo vyrostl.

6. Který zdroj financování Ti přijde nejlepší (pominu-li vlastní zdroje :) a který nejméně spolehlivý?

Nejlepší zdroj je ten, ze kterého vzejdou peníze, ale také žádné limity jak s nimi naložit. Jednoduše to bude asi tak, že vydavatelství jsou jisté peníze s pravděpodobným ohraničením svobody. Crowdfunding jsou peníze, u kterých není úplně jisté jestli se ti je podaří nasbírat a s ohraničením, protože už při kampani rozdáváš nějaké „perky“ které mají konkrétní podobu a musíš je naplnit. Jestli je „perkem“ tvoje kniha, tak už si nemůžeš hrát s její podobou i když by jsi to například, po získání peněz, ještě z technikých, či jiných důvodů, potřeboval.

7. Jak řešíš propagaci své knihy? Crowdfunding, soutěže, pr články, média...?

Nejprve jsem investoval do devíti výtisků, které jsem měl na posílání do soutěží a na recenze. Je to velmi málo a proto jsem na začátku volil soutěže, protože zde existuje možnost, že pokud kniha nezíská žádnou cenu, pošlou ji nazpět autorovi. Oproti tomu poslání knihy na recenzi je její automatická ztráta s velmi nejistým výsledkem. Kniha někomu přijde a ten někdo se potom rozhoduje, jestli knihu vůbec orecenzuje. Nemusí se stát vůbec nic a kniha skončí někde v polici. Hromadné posílání na recenze jsem například zaznamenal u vydání přes vydavatelství, kde z 500 kusů není taková ztráta, když se 40 pošle čistě jako upoutávka všemi možnými směry. U malého nákladu je však lepší si dopředu zjistit, jestli by někdo o knihu měl potenciální zájem (prezentační pdf o co jde) a posílat jen když o recenzi někdo vysloveně stojí.

Nakonec jsem měl štěstí a má sázka na soutěže se vyplatila. S vítězstvím v Self Publish Riga 2016 jsem získal první vlnu propagace, kterou jsem potřeboval a musel jsem si pohlídat, abych hned ze startu nebyl nucen prodat těch pár výtisků, které mi ležely na stole. S tušením rostoucího zájmu jsem se rozhodl vytvořit limitovanou edici 50 výtisků s tím, že jsem zatím vyprodukoval 25 kusů abych to nepřehnal a při slabém zájmu mi pak nezůstalo na hlavě mnoho knih, které by nikdo nechtěl. Vím, že 50 knih je malé číslo, ale při self-publishingu je to otázka ceny kusu a tak podobně, pro mne to bylo mnoho.

Druhý zářez na propagaci byl shortlist The Anamorphosis Prize, kde si lidé začali knihy objednávat jak do vlastních knihoven, tak do různých archivů současného umění. Jeden exemplář skončil díky soutěži i v MoMa Library v New Yorku. Začaly se také objevovat první nabídky od knihkupectví různě po světě, ale nakonec jsem se rozhodl poslat pár knih jen do amerického obchodu Photo-Eye aby mi zůstala alespoň nějaká kontrola nad tím, kdo bude knihy vlastnit.

Setrvačností jsem už dotiskl posledních 25 kusů, které se díky ocenění Best East European Photobook in 2016 a Book of the week na Photo-Eye pomalu všechny rozešly.

Knihu mi také pomáhali propagovat kolegové ze Sputnik Photos, kteří se těší velkému zástupu fanoušků po celém světě a jsem si vědom toho, že mi to zviditelnění kniky velmi ulehčilo.

8. Jak řešíš distribuci? Vlastní web / Kosmas / vybraná knihkupectví apod.

Knihy byla ještě donedávna na mém webu a je v knihkupectví Photo-Eye.

9. Jsi spokojený s tím, jak funguje český, případně světový, knižní trh? (a myslím hlavně autorské a umělecké publikace...)

Nejsem si jist, jestli se to dá nějak měřit. Každý žijeme v nějaké bublině. Může se zdát, že se naše knihy setkávají se zájmem veřejnosti, ale pak se ukáže, že ta veřejnost jsou jen jiní tvůrci autorových knih a podobně. Stalo se mi, že si mou knihu koupili autoři, kteří se mnou byli ve finále Self Publish Riga. Ale co to potom znamená? Vyměnili jsme si knihy mezi sebou, ale jestli to znamená, že funguje trh, to spíše ne. Nemám na to názor. Musel bych se pravděpodobně nějak obecně soustředit jen na pozorování toho co se děje v autorské publikaci a nebýt tvůrce, abych mohl komentovat.

10. Jaká byla reakce veřejnosti na Tvoji knihu? Jsi s ní spokojený?

Všichni, kteří si knihu koupili, nebo ji někde viděli, mi psali pozitivní vzkazy. Udělalo mi také radost, že si knihu koupili lidé, které zajímá více láska k letectví, než fotografie.

11. Uvažoval jsi o tom, kdo je cílová skupina Tvé knihy?

Cílová skupina knihy jsem já a všichni mně srdcem i hlavou podobní.

12. Vydal bys další knihu znovu samonákladem nebo bys dal přednost velkému nakladateli?

A proč?

Kdybych chtěl, aby se má kniha dostala k co nejvíce lidem. Zvolil bych pravděpodobně cestu vydavatele. Pokud bych však chtěl, aby kniha byla malý umělecké gesto, pravděpodobně bych zase skončil u self-publishingu z důvodů, které jsem popsal výše.

13. V čem pro Tebe byla největší výhoda samonákladu?

Svoboda v rozhodování.

14. Udělal bys dnes něco jinak? Pokud ano, co by to bylo?

Chtěl bych, aby má kniha byla vytištěna offsetem a ne digitálně. Možná také něco málo v sazbě, ale to jsou detaily.

15. Napadnou Tě další tři knihy o výtvarném umění v ČR vydané samonákladem?

Napadají mne jen knihy (ziny) Vaška Tvarůžky.

16. Pokud bys ses zajímal další podobné knihy vydané samonákladem, kde bys je hledal?

Asi bych se podíval po nějakém knihkupectví, které by se prezentovalo jako self-publishingové a nebo sledoval světové soutěže, které se tohoto tématu týkají.

Václav Tvarůžka

1. Děláš ziny, ale ty nultý léta máš na webu jako knihu? To znamená, že to chceš vydat? Sám nebo plánuješ někoho oslovit nebo nějaké už zavedené nakladatelství.

Nultá léta jsem nakonec udělal ještě jako regulérnější knížku než jak je teď k vidění na tom webu, jsou tam i nějaké texty a je to celkově líp svázané atd. Tohle jsem udělal vlastně proto, že jsem se s tím hlásil do open callu MACK publishing (nevybrali mě). Těch soutěží jsem viděl víc (Arles, Kassel, Istanbul) ale většinou je účast za prachy a to se mi tak nějak nechce spíš z ideologických důvodů - celý ten systém - tisíce lidí posílají svoji knížečku (a zaplatí za to 30 éček) a nějaká komise (lidí o kterých nic nevím) ji pak nějak vybere. Asi je to ale dobrý byznys pro ty pořadatele hehe.

2. Ziny z xeroxu asi nestojej balík, ale kdybys něco většího, řekněme tu knihu, jak bys ji financoval? Přemýšlel jsi o crowdfundingu, grantech, sponzory?

To nestojej, ale já většinou prachy fakt nemám. Jakože nemám znamenalo kolikrát opravdu absenci těch peněz (NULA). Takže i to, že se mi podařilo vydat v nějakých mini nákladech (30ks - většinou teda po částech) bylo svým způsobem vítězství. Crowdfunding to je složitě, jakože asi pro někoho dává smysl, že si ten produkt lidi tak nějak předplatí ale zrovna v českém kontextu se tak vybíraly peníze, třeba na knížky "zavedených" fotografů - Jarcovjáková, Hanke (takže co potom já) - další věc je ten jazyk jakým je to většinou napsané - jak tam lidi za stovečku nabízejí podložku na myš se svojí fotkou, za tisícovku podepsanou knížku plus dívičko o tom jak vznikala atd. Granty, to dává smysl, Sám jsem nějaký na škole dostal a i se mi díky němu podařilo něco vytvořit (další zin, který nevím jak distribuovat hh). Sponzoři - to netuším jak se dělá.

3. Řešíš nějak svoji propagaci? Myslím prodej zinů, popřípadě knihy. Posíláš je někam, kontaktuje média, soutěže, web, facebook, instagram...?

To jsem si vždycky říkal, že udělám ale nakonec je 12. dubna 2017 a já pořád to self promo neje-du. Mám účet na instagramu a občas tam kromě banálních pičovín dávám i nějaké svoje "Fotky" ale asi to nemá nějaký širší dosah (mám 145 sledujících). Zrovna zas na instagramu funguje asi hodně to tagování ale to je taky úplná blbost - #girl #sitting #on # chair - je to jak nějaký jazyk pro mentálně postižené. No ale bez tagu si ty fotky nikdo jaksi nedohledá sám. Samozřejmě bych byl rád, kdyby ten můj účet nějak fungoval a sám sleduju lidi, kteří to mají ošéfované - sami prodávají třeba tisky svých fotek skrz nějakou týdenní instagramovou aukci - to mi přijde úplně ok ale nevím jak se to dělá. Facebook tak podobně a jinak ty soutěže viz výše

4. Jak prodáváš a distribuješ svoje věci? Vlastní web / Kosmas / vybraná knihkupectví apod.?

Přes vlastní web jsem zatím nikdy nic neprodal. V Praze jsem zanesl svoje věci přesně do dvou obchodů, které mají nějakou sekci se zinařama a to sice Rekomando a Page5. Když jsem se byl po pár měsících zeptat, tak se prodal v Page5 prodal jeden. Tak jsem si vzal těch osmdesát korun a šel jsem na pivo. V rekomandu těžko říct - dlouho jsem tam nebyl. Když jsem byl v New Yorku tak jsem něco zanesl do Printed Matter a ještě do jednoho, jehož název si teď nevybavím ale taky nemám přehled jestli se ty ziny prodaly a případně kde skončily ty peníze.

5. Vyhovuje Ti, jak funguje český, případně světový, knižní trh a distribuce? Něco bys změnil?

Aby to neznělo tak depresivně a ubrečeně - zas tak v prdeli to není. Zrovna ten Prague zine festival celkem fungoval, tam jsem prodal dost věcí. Pokud bych mohl objíždět podobné zine festivaly každý měsíc, tak by si ta věc (ziny) možná aspoň sama na sebe vydělala. Ale zas v jakém horizontu a kolikrát má smysl dělat dotisk nějakého, který jsem udělal před třema rokama, že. Další věc, je potom Zinekong - internetovej supermarket (hlavně fotografických zinů) co rozjel člověk z vydavatelství Hamburger eyes jako platformu pro mini vydavatele jako jsem právě třeba já. Tam jsem taky něco prodal - nicméně v současné době už ta stránka cca 3 měsíce neběží. Kdo ví co s tím bude dál.

6. Jaký jsou reakce veřejnosti na Tvoje ziny a vůbec fotky? Naplnilo to Tvoje představy, pokud jsi nějaký měl?

Tak představy, lidi většinou říkají, že jsou dobrý a já si to taky myslím, takže to tak snad je. Ve škole sem zaznamenal ale i třeba názor, že ten laserový tisk (kopírka), ty fotky zabíjí, že se na to nedá dívat, když je to takhle vytištěný. Jako mě osobně by se třeba nechtělo dívat na obyčejný kancelářský papír potištěný kopírkou co tam nechává pruhy ale to jak tisknu v současné době (mám malé know-how) je podle mě úplně ok.

7. Uvažoval jsi o tom, kdo je cílová skupina Tvým zinům, případně knihy?

V tomhle jsem právě hodně skeptický (cílová skupina neexistuje) protože fanziny se tak nějak staly obětí grafických designérů a celkově pičusů co si vyhrajou s třema typama papíru ale obsah stojí za hovno. Celkově se i teď spíš říkám, že dávám až moc (dobrých) fotek do média jako je zin a že by to chtělo právě spíš se zaměřit na ty knížky ale to není jen tak.

8. Myslíš, že bys mohl dělat něco líp nebo jinak, nebo jde všechno podle plánu?

No nakonec mi přijde blbost investovat víc energie do dělání těch zinů, lidi to neberou vážně jsou to takový rohlíky aby se to nějak finančně vyplatilo, tak je třeba jich prodat hodně. Plán byl třeba, zkusit udělat ziny i z barevnejch fotek, mám doma nějaký prototypy ale nevyplatí se to šířit. Přemýšlím co dál.

9. Napadnou Tě další tři knihy o výtvarném umění / fotografii v ČR vydané samonákladem? Nebo fanziny.

Opravdu netuším. Zajímavý věci dělal Petr Hlaváček (ten mě to výroby fanzinů zasvětil) ale nevím jestli se tomu ještě věnuje. Co se týče těch fotografických, tak nevím o nikom jiném.

10. Pokud bys ses zajímal o další podobné knihy / ziny vydané samonákladem, kde bys je hledal nebo kupoval?

No já si spíš kupuju právě knížky, třeba v tom Printed Matter (mají to i na webu) pár zajímavých zinů bylo ale nekoupil jsem si je. Jakože mi o tu zinovou "kulturu" vlastně vůbec nejde. Spíš o konkrétní umělce - fotografy. Zajímavej borec je třeba Sean Maung ale když jsem viděl ty jeho ziny, tak zas byly vytištěný na tom kancelářským papíře...

Viktor Kopasz

1. Kdy jste začal vydávat autorské deníky?

To bylo spontánní už od dětství, kdy jsem si kreslil do sešitu o počasí a později na střední jsem začal fotit.

2. Kolik kusů jste jich dělal a pro koho byly určené?

Vytvářel jsem jenom jeden kus a to víceméně pro sebe a mé kamarády. Od roku 1989 až do teď mám 66 autorských deníků.

3. Měnila se časem nějak jejich podoba?

První deník jsem vytvořil ve 14 letech a měl víceméně chronologický charakter. Postupně se deníky vizuálně kultivovaly a to byl klíč úspěchu na Famu, protože tehdy to bylo nad rámec úkolů, něco jiného a líbilo se to. Další roky to začali dělat i další, ale byl v tom už trochu kalkul, protože se vědělo, že to mají na Famu rádi, proto to později na Famu zarazili.

4. Co bylo obsahem těch deníků?

Rodinné fotky, kamarádi, portréty, každodenní život a postupně abstrakce do výtvarných prvků. Později, pod vlivem Jano Pavlíka, jsem přidával i text. Používal jsem razítka i různé vyrobené artefakty.

5. Jak jste ty deníky konkrétně vytvářel?

Vlepoval jsem do sešitu fotky a různé varianty zvětšenin, neřešil jsem technickou kvalitu, protože to by mi zabralo hrozně času. Bylo to spontánní.

6. Později se stala běžnou i barevná fotografie, použil jste ji i v denících?

Trochu jinak, začal jsem čb fotky koloroval, ale nebyla to klasická kolorace jako Saudek například. Pracoval jsem s plochama a kompozicí. Spíš jsem se snažil s barvou pracovat tak, abych měnil realitu a neestetizoval.

7. Jak dnes přemýšlíte o svých prvních denících?

Nestydím se za ně ani teď. Od roku 2004 už jsem začal dělat věci, které byly víc komplexní a propojené s výtvarným uměním, které jsem v tom kontextu vnímal.

8. Dělal jste si později rešerši, jestli někdo pracuje podobně?

Jistě, ovlivnili mě Duane Michal, John Baldessari. Ed Rusha, ale pro mě měla přednost vizualita před konceptem.

9. Jakou jste svým deníkům v své době přikládal váhu?

Jsou zásadní pro moji práci a uvažování. Už na začátku Famu jsem dělal cykly, které navazovaly na moje deníky.

10. V roce 2004 jste vydal autorskou knihu Kertelů, jak to probíhalo?

To bylo pod Kantem, vydal 500 ks a prodává se to do dnes. V té době tady nikdo jiný nebyl a Kant měl vazby na tiskárny a distribuci, to byl největší problém. Stejně některá knihkupectví s tím měla problém, protože se ta publikace otevírala jako mapa.

11. Jak jste vydával další knihy?

Ty už jsem si vydával sám, v limitovaných edicích.

12. Chystáte nějakou knihu ve velkém nákladu?

Ano, chystám něco s Radkem Brousilem, Peter Pálíkem, a Jirkou Ptáčkem.

13. Jak ji budete financovat?

Žádáme o grant a pokud vyjde, tak to uděláme, pokud ne, tak to asi necháme být. Dávám do těch knih hodně energie a potřebuji se trochu zastavit. Tolik s tím nespěchám.

14. Zvažoval jste crowdfunding?

Slyšel jsem o tom, ale nerozumím tomu.

15. Sledujete české knižní ceny, nebo zkoušel jste se účastnit?

Nezkoušel, dlouho jsem se tomu vyhýbal. Ty soutěže mi vadily? Zdálo se mi, že je to nerovný boj, vždy jsem se míjel kategoriemi. Do určitý míry mi to vyhovovalo, nenacházel jsem ambice soutěžit.

16. Jak potom řešíte propagaci?

No právě, že moc neřeším. Nejsem ten typ, co by svoje knihy musel někam cpát. Ve své práci se snažím dostat mimo konvenční kanály. Ohlasy jsou na to fajn, ale je otázka, jestli je to dobře.

17. V čem spočívá Vaše pedagogická činnost?

Na Helichovce je to takové vycítění talentu a učím autorskou knihu.

18. Jak to probíhá, co tam v praxi učíte?

Moc studenty nezatěžuji se svojí tvorbou. Na střední škole nemám šanci je tolik zasáhnout jako na vysoké. Jsou ještě dost roztěkaný. Děti ze středostavovských rodin nebo naopak děti z komplikovaných part nejsou tvárné, s nimi nic neuděláš. Postupně hledají svůj rukopis. Taký je můj slím lepší se držet trochu zpátky, dát jim prostor najít si svoji vlastní cestu.

Seznam literatury

Knihy

- Bellmer, H., & Luard, P. Die Puppe. Berlin: Gerhardt Verlag, 1962
- Bříza S.: Hitchhike US, self-published, Praha, 2016
- Brykczyński J.: Boiko. self-published, Warsaw 2014
- De Middel C.: The Afronauts. self-published Unnumbered Limited ed., 2012
- Gravlejs I.: Early Works. Mack, London 2015
- Hornstra R., Bruggen A.: Sochi Singers. vlastní vydání, 1000 kopií, 2011
- Milach R.: The Winners. GOST, 2014
- Parr, M., Badger, G. The photobook: A history vol. I. Phaidon, London 2004
- Parr, M., Badger, G. The Photobook: A History vol. II. Phaidon, London 2006
- Parr, M., Badger, G. The Photobook: A History vol. III Phaidon, London 2014
- Pijoan José. Dějiny Umění 1., Svoboda n.p., 1987
- Roth A (ed.): The Open Book. A history of the photographic book from 1878 to the present
Hasselblad Center, Göteborg 2004
- Ruscha, E. Twentysix gasoline stations (3rd ed.). Alhambra, Calif.: Cunningham Press, 1969
- Soth A.: The Song Book. Mack, London 2014
- Talbot, W.: The Pencil Of Nature,. London: Longman, Brown, Green, & Longmans, 1844

online zdroje

<http://cphmag.com>
<http://fkmagazine.lv>
<http://fotobookfestival.org/>
<http://itf.fpf.slu.cz>
<http://jmcolberg.com/>
<http://littlebrownmushroom.tumblr.com>
<http://photobookny.com>
<http://photomonth.com>
<http://shop.selfpublishbehappy.com>
<http://stephengill.co.uk>
<http://www.ahornmagazine.com>
<http://www.amcbooks.com>
<http://www.aperture.org>
<http://www.artbook.com>
<http://www.artbooksheidelberg.com>
<http://www.bjp-online.com>
<http://www.blurb.com>
<http://www.dewilewis.com>
<http://www.eyecurious.com>
<http://www.josefchladek.com>
<http://www.mackbooks.co.uk>
<http://www.photoeye.com>
<http://www.selfpublishriga.com>
<http://www.theguardian.com>
<http://www.thephotobookmuseum.com>
<http://www.thesochiproject.org>
<https://en.wikipedia.org>
<https://littlebrownmushroom.wordpress.com>
<https://www.indiegogo.com>
<https://www.kickstarter.com>
<https://www.lensculture.com>
<http://bflmpsvz.com/>
<http://www.gutenberg.org/ebooks/33447>
<https://www.nytimes.com>
<http://www.americanphotomag.com>
<http://www.robhornstra.com>

<http://softskull.com/about-us/>
<https://www.printedmatter.org/what-we-do>
<http://www.huckmagazine.com>
<http://thephotocopyclub.tictail.com/>
<http://www.josefmalek.com/>
<http://tatyanaapalyga.com/Books>
<https://www.mkcr.cz/>
<http://artbureau.com/>
<http://www.milann.info/>
<http://www.book-design.eu/>
<http://www.02.cz/>
<http://theangrybat.tumblr.com/>
<https://thephotobook.wordpress.com/>
<https://collectordaily.com/>
<http://www.americansuburbx.com/book-reviews-on-asx>
<http://theinnocentcuriosity.tumblr.com>
<https://artphotobook.wordpress.com/>
<https://artphotozine.wordpress.com>
<https://www.photobookstore.co.uk/>
<http://www.firstedition.at>
<http://theindependentphotobook.blogspot.co.uk/>
<http://www.indiephotobooklibrary.org/>
<http://collection.photobookclub.org/>
<http://theunknownbooks.tumblr.com/>
<https://www.facebook.com/pg/thenewframe-photobooks>
<https://www.facebook.com/AnzenbergerGalleryBookshop>
<https://services.amazon.co.uk/services/sell-online/pricing.html>
<https://www.respekt.cz>
<http://www.sittcomm.sk/>

jmenný rejstřík

A

Aleksdóttir, Helka 33
Amis, Martin 33
Anzenberger Regina 35

B

Badger, Gerry 12
Balco, Andrej 18
Baronová Bára 25, 26, 30, 36, 42, 46
Baumgarten, Nico 16
Bellmer, Hanse 12
Berry, Burton Y 14
Blalock, Lucas 17
Bolofo, Koto 26
Bondar, Alexandrem 21
Bříza, Stanislav 43
Brodie, Mike 43
Broomberg, Adam 17
Brousil, Radek 45
Brykczynski Jan 18, 35
Bureš, Milan 39

C

Ceschel, Bruno 13, 17, 33
Chanarin, Oliver 17
Chladek, Josef 32
Clark, Larry 14
Colberg, Jörg 17, 33

D

D'Amico, Tano 13
Demoruelle, Mickey 14
Durer Albrecht 10

F

Fabo, Petr 20
Feuerhelm, Brad 33
Frank Robert 43
Franz, Roman 41

G

Gaberle, David 46
Gilden, Bruce 14
Gill, Stephen 16
Goldin, Nan 43
Grabowiecki, Marcin 33
Gravlejs, Ivars 45
Gruyaert, Harry 46
Gutenberg Johanes 10

H

Holý, Adam 20
Horký, Petr 20
Hornstra, Rob 18

J

Johnston Matt 34

K

Kanayama, Toshiaki 13
Keijser, Hester 33
Kessels, Erik 17
Kinterová, Markéta 20
Knopová, Vendula 45
Konontsev, Andrii 45
Koyen, Jeff 19
Kratochvíl Antonín 46

L

Latzko, Harald 32, 33
Liankevich, Andrei 18
Loula Ondrej 39
Luczak, Michal 18

M

Mack Michael 46
Málek, Josef 20, 21
Martin, Mattem 20
Matušík, Marek 41
Mazoch, Petr 20
McGinley Ryan 15, 43
Milach, Rafal 18, 26
Moriyama, Daidō 14

N

Nalecka, Ania 18
Nedvěd, Milan 25
Nimcové, Lucie 44
Novák Karel 41
Novák, Robert V. 25

P

Pacalová, Eva 20
Paluga Tatyana 21
Panczuk, Adam 18
Parr, Martin 12
Pascalova Eva 21
Pecina, Martin 25
Pepe Dita 30, 42
Pfister Albrecht 10
Pospěch, Tomáš 26, 38, 40, 46
Potes, Ray 44

R

Rayss, Agnieszka 18
Reynek Bohuslav 10
Rusha, Ed 12, 13

S

Sakař, Honza 20
Schim, Joachim 17
Schmid, Joachim 16
Schulz, Thomas 33
Shore Stephen 43
Sitar, Matěj 28, 32
Sobek, Evžen 39
Sotha., Aleca 16
Soth Alec 15, 43
Sternefeld Joel 43
Stockdale, Douglas 32
Štreit, Jindřich 42
Štýrský Jindřich 12
Sudek Josef 10

T

Talbota, H. Fox 12
Ts'ai Lun 9–60
Tvarůžka Václav 19, 20, 44

V

Veber, Imrich 38
Veselá, Zuzana 20
Veškrna, Vojtěch 37, 39
Vitturi, Lorenzo 17

W

Wdovka, Jakub 25

Z

Zelenková, Tereza 42

České fotografické publikace vydané samonákladem po roce 1989

Stanislav Bříza

Institut tvůrčí fotografie,
Filozoficko-přírodovědecká fakulta,
Slezská univerzita v Opavě
2017

Normostran vlastního textu: 54

Počet znaků: 97442